

Milan Kundera

MAJITELÉ KLÍČŮ

Hra o jednom dějství se čtyřmi vizemi

Osoby: 4 ženy, 7 mužů

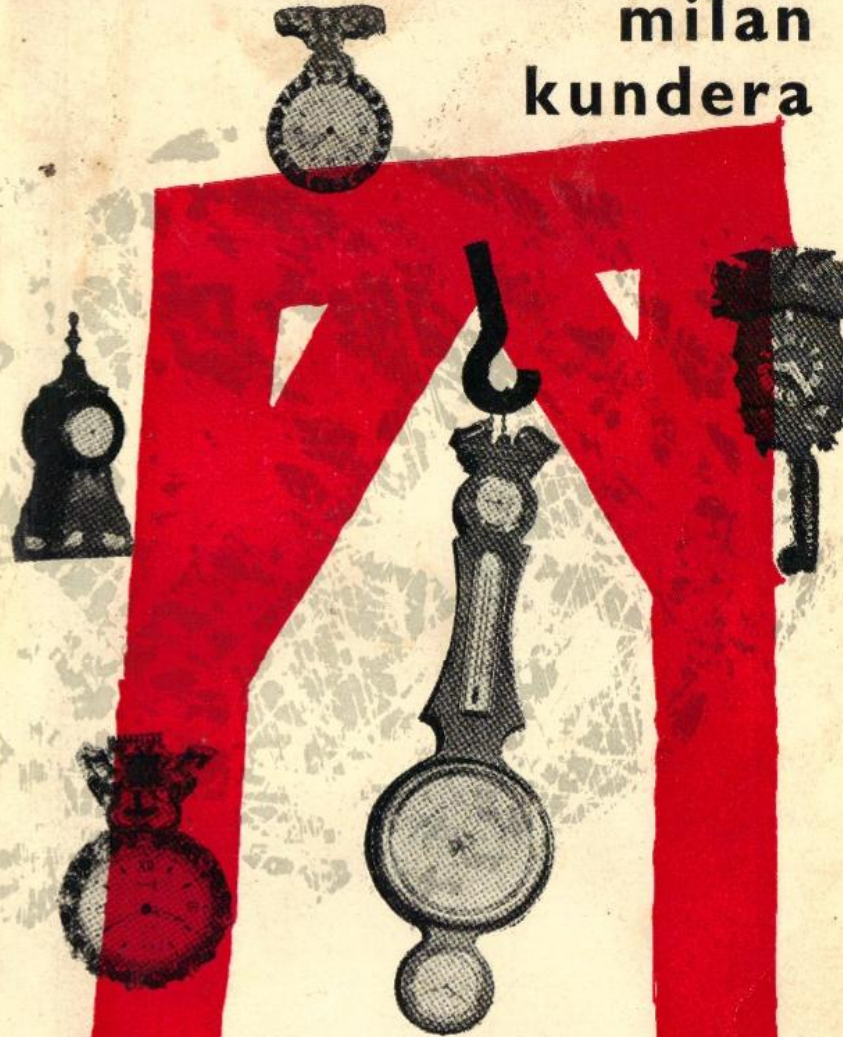
Tato autorova dramatická prvotina je nejzajímavější a nejvýznamnější hrou naší současnosti. Protínají se v ní dvě dramata: pseudodrama o majitelích klíčů a vlastní drama o útěku ilegální pracovníce před gestapáckými vrahy. V průsečíku tohoto dvojího dramatu se objevuje myšlenka hry: drama o velikosti a malosti lidského vztahu ke společnosti a jejím ideálům.

Na pozadí velkého heroického Věřina příběhu, jenž zdaleka nechce být historickým dokumentem z okupace, roste do obludných rozměrů a groteskních tvarů úporná a samolibá, nenapravitelná malost majitelů klíčů. Vyústěním příběhů autor skvěle osvětluje, jak se člověk zákonitě podílí na historii společenského vývoje svou velikostí i svou malostí – přináší mýtus o nutném zániku oněch korouhevníků malosti, nikoli z trestu, ale ze zákonitostí života.

Výjimečná forma hry - stominutová jednoaktovka, proložená čtyřmi vizemi – je pevně spjata s obsahem. V uzlových momentech dramatických a myšlenkových plní vize funkci mravní analýzy rozporu, v němž se ocitá hrdina hry; funkci uvědomování pravdy.

URČENO PRO STUDIJNÍ ÚČELY

**milan
kundera**

**majitelé
klíčů**

BOPR

divadlo

URČENO PRO STUDIJNÍ ÚČELY

divadlo

Orbis Praha 1962

Milan

Kundera

Majitelé

klíčů

Hra o jednom dějství

se čtyřmi vizemi

Právo provozovat
tuto hru
zadáva pouze
Československé divadelní
a literární jednatelství
Praha 2, Vyšehradská 28,
telefon 234620 a 235140.
Pořadatel je povinen
předložit žádost
o svolení k užití díla
nejpozději 4 týdny
před datem představení
u výkonného orgánu příslušného ONV
na tiskopisech
vydaných Čs. divadelním
a literárním jednatelstvím

© Milan Kundera 1962

OSOBY

JIRÍ NEČAS, asi 27 let

ALENA NEČASOVÁ, asi 20 let

KRŮTA, asi 50 let

KRŮTOVÁ, přes 40 let

VĚRA, kolem 30ti let

DOMOVNÍK SEDLÁČEK, asi 50 let

DOMOVNICE, asi 50 let

DŮSTOJNÍK GESTAPA, střední věk

TONÍK, střední věk

PRVNÍ MUŽ

DRUHÝ MUŽ

Otomaru Krejčovi,
tvůrci první inscenace
této hry
autor

I

Na scéně jsou dva pokoje*). První obývají dva mladí manželé, Jiří a Alena Nečasovi. Druhý obývá tchán s tchyní. Pokoje jsou navzájem spojeny dveřmi. Kromě toho vedou z každého pokoje dveře někam dozadu, kde lze předpokládat předsíň, kuchyň, koupelnu atd.

V prvním pokoji je dvougauč, zrcadlo a psací stůl s telefonem, gramofonem a spoustou knih a papírů. V druhém pokoji je jídelní stůl. Stěny obou pokojů jsou ověšeny sbírkou starožitných hodin.

Když se zvedne opona, je právě ráno, kolem půl osmé. V druhém pokoji je Krůta, živá, je rozespalý, ještě jen nedbale oděný, v košili a papučích. Jeho žena stele.

V prvním pokoji leží Jiří ještě na rozestlaném gauči, z něhož Alena, jeho žena, právě vstala. Zvenku otevřeným oknem zaznívají surově bubínky a píšťaly.

JIŘÍ (znechucen tím rámcem): Svět je dotěrný. (Vstává a jde k oknu)

KRŮTA (směrem k oknu ve svém pokoji): Lumpi.

JIŘÍ (zavírá okno): Tak.

Hluk se ztiší a doléhá již jen zcela vzdáleně.

KRŮTA: Odevšad je ženou, ale paráda musí být.

JIŘÍ (vrací se do postele): Svět je našťestí jak lampa, která se dá zhasnout. (Slastně znovu uléhá) Stačí zavřít okno a zavřít oči.

KRŮTA: No nic. Jednou zas budem maširovat my. (Pak

*) Ve většině inscenací byly pokoje vedle sebe. V brněnské inscenaci Jana Fišera byly za sebou. Pokoj mladých manželů vpředu, pokoj rodičů vzadu.

začíná obřadně a rozvážně natabovat všechny hodiny, co visí v druhém pokoji)

JIRÍ: Největší radost je spát. Nikoho neuznávám, ale spánek je král. Hloupé jenom je, že když člověk spí, tak o tom neví . . . A proto nejlepší ze všeho je nedělní ráno, člověk spí zlehka, pořád se probouzí a ví, že spí!

Alena je na začátku svých ranních úprav, je v dobré náladě, otvírá gramofon a dává na něj desku. Jiří si toho všimne.

Alenko, nedělej rámus!

ALENA: Když je neděle, tak má být veselé.

JIRÍ: Vesele, to je tiše.

ALENA: A nedívej se na mě, když se oblíkám!

JIRÍ: Vesele, to je dívat se, jak se oblíkáš.

Jiří se dívá se zalíbením na Alenu, která teď drží zvukovku těsně nad gramofonovou deskou dělajíc koketně omluvný posunek.

KRŮTA (*vidí, že Krůtová stojí u dveří do prvního pokoje a naslouchá*): Co je?

KRŮTOVÁ: Alena má dnes balet. Poslouchám, jestli je vzhůru.

V té chvíli položí Alena jehlu na otáčející se desku a zazní dosti blasitě hudba, zřejmě instrumentální úvod k bodně banálnímu, vlezlému šlágru.

KRŮTA (*reaguje ironicky na tenhle nápor bluku*): Až moc!

KRŮTOVÁ (*s jakousi trpitelskou rozcitlivělostí, která je ostatně vespod veškerého jejího jednání*): Pepi, co má ze svého mládí . . . v téhle době! . . . a ve Vsetíně! Copak jí nikdy neodpustíš, že to není tvá vlastní dcera? A z gramofonu se ozve blasitě píseň.

MUŽSKÝ HLAS V GRAMOFONU:

Když jste svlečno, svlečna,
svlékněte si ty šaty.

METODICKÁ PŘÍLOHA

M. KUNDERA: MAJITELÉ KLÍČŮ

Režijní poznámka

V letech 1956–61 orientovala činohra Národního divadla svůj repertoár výrazně k současnosti. Zvláštní péče byla věnována současným domácím hrám, které nebyly v předchozím období téměř vůbec uváděny. Tento zájem nebyl povrchný ani náhodný. Vyplýval docela přirozeně z celkové tendence přebudovat činohru ND na organismus, schopný aktuální umělecké tvorby jak po stránce myšlenkové, tak formální.

Při hodnocení této snahy často docházelo k omylům. Jeden z největších spočíval v tom, že základní ideové umělecké tendence, o které se tvorba divadla programově opírala, byly zužovány na jediný estetický princip. Jednou se tak dalo proto, aby práce mohla být pohodlněji zvažena, jindy proto, aby mohla být snadněji znevážena. Takovým způsobem vznikla také mystifikace o tzv. programové „čechovovské“ linii činohry ND.

Najít v pětiletém repertoáru, v bezmála čtyřiceti titulech, takové hry, které bylo možno s jistou licencí zamontovat do čechovovské řady, je stejně snadné, jako najít ještě větší počet her, které by takové otypování nesnesly. Shakespeare, Molière, Tyl, Višněvskij (zamýšlený Majakovskij, Dürrenmatt aj.) se patrně mnoho u Čechova neučili. Uvedení her těchto dramatiků vzbudilo nejednou v oněch pěti letech živou pozornost. Obvykle pro nový pohled inscenační, který vycházel z aktuálního myšlenkového rozkrytí. A přece nebyla tato vrstva repertoáru hodnocena jako „linie“. V úvahách i v praxi jsme ji však nikdy nechápali jako něco odlišného. Přesto, že v repertoáru v realizační metodice byly hry různého slohu, mířilo slohotvorné úsilí divadla k nejtěsnější korespondenci. I tak ale zůstávaly – přes svoji kvalitu – inscenace jmenovaných dramatiků ve stínu, nebo do něho byly málo všímavě zatlačovány.

Podíváme-li se na tento zjev objektivně, zjistíme jediný možný důvod takového postoje: tato „nečechovská“ linie byla representována mladší nebo starší klasikou. Hry současně, ať domácí nebo zahraniční, se dostávaly do středu zájmu už tím, že byly – současné. Někteřím z nich se díky inscenacím dostalo pozornosti až neúměrné jejich významu. To vybízelo tím více k zevšeobecnování záměrů divadla pouze jediným směrem. A v případě poctivé (i jiné) potřeby se tyto hry daly natěsnat pod čechovovskou střechu.

Ke zúženému chápání celkového úsilí divadla přispělo také to, že v oné době zaplavila naše divadelnictví dlouho obcházená dramatika Brechtova. A byl to příliv tak náhlý a silný, že nebyla nouze ani o oportunní pěnu. A dokud voda neopadla, viděli někteří posuzovatelé celou dramaturgii rozpojenou jenom na typus brechtovský a čechovovský. Když byl pak úspěšně inscenován Racek, byla „linie“ stanovena neodvolatelně. Racek dovedl dosavadní usilování do konce, stal se předělem a signalizuje nutnost dát se novým směrem! Vše co půjde podobnou cestou, bude netrpělivě nazýváno recidivou, rozměňováním a přešlapováním!

A zatím se, docela nezávisle na dočasném zmatení jazyků, rodila hra, od které jsme záhy očekávali, že se stane novým pozitivním „programovým činem“ (tak velkoryse byly v určité situaci označovány i některé zřejmé inscenační neúspěchy). Věřili jsme také, že by tato hra mohla ukojit naši zatím marnou touhu po současném dramatu nápadné myšlenkové i formální údernosti. A myšleno recenzentsky zjednodušeně: inscenace měla mj. upozornit na onu druhou „linii“, méně uznávanou proto, že byla dosud ověřována jenom na klasice.

Ta nadějná hra se jmenovala Majitelé klíčů a pracoval na ní básník a esejista Milan Kundera.

Nikdy jsme nepokládali určitou míru slohových odlišností různých her za nepřekonatelnou překážku jednotného divadelního slohu. Nedovedli jsme si sice poradit s dramatikou Brechtovou, která vyžadovala odlišný přístup inscenační i herecký, ale výrazná „nečechovovská“

vlna, representovaná ze starších např. Višněvským či Majakovským byla našim koncepcím blízká.

Hra Majitelé klíčů je myšlenkově namířena dovnitř soudobé společenské problematiky podobně jako obě hry Hrubínovy, jako Pavlíčkův Zápas s andělem nebo Topolův Jejich den – i když v nejednom postupu s tímto typem dramatu polemizuje. Vyzývá diváka k ideové nebo etické orientaci podstatně jiným způsobem než jmenované hry. Je tvořena jinou metodou. Jak v základním uchopení, tak v detailech vnitřního uspořádání se od zmíněných her odlišuje.

Projevuje se to už v jejím ději. Není veden tak, aby pomáhal postihovat obraz běžné životní skutečnosti. Je tu především proto, aby pomohl nastolit předsevzatý názor. Je velmi jednoduchý, nekomplikovaný odbočkami, a při tom výrazně vypjatý. Žene se dopředu s napínavostí až detektivní. Dramatičnost okupačního příběhu je stále konfrontována s pseudodramatičností boje o majitelství klíčů. Hned na začátku vzniká vypjatá krajní situace. Všechno dosavadní pořádek je rozmetán, starý běh života je vyhozen ze zvyklých kolejí, pokojná perspektiva je přerušena. Centrální situace dostává několika dalšími událostmi stále náročnější a vyzývavější charakter. Hráčům prvního příběhu jde o vše. Hráčům pseudodramatu mimoděk také. Spolu s lidskými životy jsou v sázce i nejcennější hodnoty mravní. Hrozící katastrofa je obnažuje v absolutní náročnosti. Hrdina se musí rozhodovat rychle a jasně. Všechno prudce rotuje kolem centrální události, kolem jediného hlavního tématu. Vypjatá atmosféra s sebou nese násilnou stručnost, která poznamenává jednotlivé situace a zbarvuje jednání i chování postav.

Zdrojem energie, která dodává pohyb všemu dění, nejsou protichůdné charaktery jednotlivých postav, které se potkávají ve všedních životních situacích. U tohoto typu dramatu jakoby všechno vystřelovalo z vyzývavé situace, která ostře odděluje dosavadní od budoucího. Hra jakoby byla procesem, který neodbytná síla svíjí právě do uzlu. Sbíhá se do něj a vystřeluje odtud pohyb jako z převodového kloubu. Obecný, dosud latentní ná-

zorový konflikt se stává v takovém výlučném dramatickém prostoru náraz naléhavě reálným a žádá si řešení.

Když takovou hru rozšroubujeme, zbude obvykle – jako její základní nosník – chladný myšlenkový výpočet, bez slitování namířený k záměru předem zkoncipovanému. Pro dramatika tohoto typu je základní realitou myšlenka. Neopisuje ji jiným druhem obrazu. Hledá pro ni přímé vyjádření. Chce ji dramatem demonstrovat. Ukázat ji tak, aby zůstala co nejvíce sama sebou. Také výrazná centrální situace slouží k její demonstraci. Přes svou výlučnost musí být situace natolik obecná, aby se do ní mohl promítnout kdokoli. Krajní situace žene pochopitelně ústřední problém do absolutních posic. Působí zpětně na děj i na hlavní téma. Svým tlakem je destiluje, zbavuje všeho nepodstatného.

Uvnitř této ocelové konstrukce se pohybují hráči. Jsou vybráni i vedeni tak, aby na jejich osudu mohl být proveden perfektní apriorní důkaz. Jsou pro něj také všestranně uzpůsobeni. Mnohá fakta, zejména z oblasti jejich životopisu, charakteristiky a psychologie jsou záměrně pominuta. Důkaz bude proveden analýzou lidského vědomí. Ostré autorské světlo se proto soustřeďuje na intelektuální vybavení hráčů, na jejich filosofický nebo etický vztah k životu. Vše ostatní se nutně jeví jako méně podstatné. Ve srovnání s dramatem charakterů jsou hráči tohoto dramatu-situace či dramatu-demonstrace jaksi abstraktnější. Jejich charakteristika i individualisace je obsažena především v jejich životním názoru. Jsou uzpůsobeni tak, aby mohli analyzovat a zaujímat vztah k základním společenským zákonitostem. V tom se také především vyžívá jejich obrazná existence. Jsou stvořeni k intelektuálně koncipovanému účelu, žijí tím, že jej naplňují. Proto musí být v určitém smyslu destilátem. Kunderův úspěch v kresbě postav je třeba vidět i v tom, že jedinou metodou postihl hráče dramatu i pseudodramatu. Mnohomluvné Krútovy i na slovo skoupého Jiřího a Věru, odsouzenou okolnostmi k mlčení.

Umělecká síla dramatika takto nepokrytě konstruuje se projevuje mj. v tom, do jaké míry nás přesvědčí, nebo, chcete-li, naláká na optický klam, že onen apriorní

důkaz provádějí hráči sami, že vzniká před našima očima v průběhu hry, že je důsledkem jejich jednání. A zatím situace nevznikla z konfliktu charakterů, ale ze srážky sil, které hýbají dějinami a prověřují společensko-morální postoje lidí. Tyto síly vnikly do závětří „normálního“ života ze zdánlivě neosobní výše, zaťaly se do „obyčejného“ člověka a staly se náraz hlavní otázkou jeho života. Jsou najednou viditelné a vyjevují se konkrétně v názorech a činech postav hry. Vyžadují si zhodnocení a stanovisko. Jakoby se najednou ve vsetínském měšťanském bytě rozhodovalo o velikosti či malosti celého lidského rodu, o národní cti a necti, o tom, zda historie člověkem vládne, či zda je jím spoluvytvářena. Situace, která zdánlivě postihne své lidi a bleskově pronikne jejich životy, je nakonec závislá na jejich činech. Je řešena na zemi, skoro v pyžamu, během snídaně. A jde přitom o zákonitou, logickou prověrku vztahů lidí k hlavním životním hodnotám.

Takové základní uchopení ovlivňuje vše ve hře. Její kompozici, její formu, výběr i kresbu charakterů atd. Hrou vládne autorovo intelektuální gesto. Dominuje v ní snaha po domyšlení a dořešení základních životních otázek. Charakteristické je už to, co je za takové problémy pokládáno. Kategorické řešení pak posunuje zvolenou problematiku do centra našeho života, takže hlavní téma dostává kolorit až mýtické naléhavosti a nevývratnosti.

Do takového světla se dostává i hlavní téma Majitelů klíčů: malost a velikost. Je stejně jednoduché a vypjaté jako děj hry. Je jím přehledně určena i kompozice hry, postavená na prolínání dvou příběhů. Postavy jsou voleny tak, aby svými charaktery i svým jednáním sloužily prováděnému názorovému důkazu. Autorův soucit nemůže proto patřit postavám. Takový vztah by se nutně jevil jako názorová filantropie a znemožnil nebo znečistil by perfektnost konečného důkazu. Autor straní společenské pravdě a historické nutnosti. Jeho soucit patří velikosti, jejím předpokladům i požadavkům, které někdy bývají kruté, ale jsou vždy nutné. Hra je především dramatickou demonstrací základního tématu.

Režie i herectví si musí přesně uvědomovat, v čem

spočívá podstata jednotlivých druhů dramatu, jakou zobrazovací metodou dramatik pracuje. Jak dramatik myslí, jak buduje umělecký obraz, jak komponuje hru, jakou metodou tvoří její postavy, v čem spočívá princip jeho dialogu atd. Obvykle bývají totiž v metodě autora zašifrovány i tvůrčí postupy režijní a herecké. Což znamená, že je třeba postupovat vždy „po srsti“ a neosobně reprodukovat dramatikovo dílo za mechanické pomoci konvenční divadelní mašinerie. V každém případě však musí inscenace, dramatické dílo, obsahovat organicky a ústrojně hru, dílo dramatikovo.

Kunderova hra bude patrně vždy svádět režiséra k tomu, aby s ní něco provedl. Je třeba si však uvědomit, že její formální osobitost nevznikla ze žádných atraktivních podnětů nebo zálib. Autorova estetika je velmi strohá a cudná. K formální skladbě hry byl patrně doveden pouze snahou vyslovit úderně a úsporně to, co vyslovit chtěl. Režisér musí postupovat ve své tvůrčí oblasti stejným způsobem.

Herce bude patrně zase tato hra svádět k tomu, aby dodávali postavám „lidskou tvář“, aby je vybavovali nefunkčními, obecně ilustračními „bytovými“ prvky. Ale hru není možno otevřít nepravým klíčem. Pokoušeli-li se o to, zabloudíme do prostoru, kde není uložena její podstata. Milan Kundera, který je našťastí také výborným vykladačem svého díla, upozorňuje ve svém doslovu na řadu takových možných omylů.

Dialog hry, strohý místy až na hranici únosnosti a vždy racionálně účelný (zejména k okupačním dramatu), bude asi často vybízet inscenátory k „dohrávání“. Ale slohu hry se přiblížíme, ponecháme-li dialogu pouze tu plochu, kterou určuje autor, nebudeme-li scházet mimo ni. Všechnu intenzitu je třeba obracet do hloubky, za a pod repliky. Bohatě rozvinutá banální žvavost pseudodramatu o klíších bude patrně svádět ke šlavnatému překreslování a nanášení. Ale mnohomluvná důkladnost i určitá atraktivnost banality, uložené do tohoto pseudodramatu, má opět především smysl demonstrační, nikoli psychologický. Krútovtina není jistě pojednána tak rozsáhle a barvitě ve své neomalené přirozenosti proto, že by nás

měl zajímat její živočichopis. Ostatně její pravou kvalitu poznáváme až z konfrontace s okupačním dramatem. Sama o sobě se v žádném detailu nepodbízí ani po sobě neplivá. Je naopak korektní, důstojná, má své nemalé relativní kvality. Takovým objektivním způsobem je na Krútových demonstrována hrůzná absurdnost životní malosti, všeho obvyklého, co se nám tak často, za normálních okolností, zdá samozřejmé, dobré a přirozené.

V činohře ND jsme se snažili zbavit herecký projev nejen všeho náhodného – to býval obvyklý postup – ale také všeho, co bylo možno v projevu postav postrádat. Autora zajímá především co postava říká, méně už jak ke svému názoru dospěla. Zaujímá ho co dělá, méně už důvod, psychologie činu. Autorovi nejde o spoustu psychologických důvodů a podtextových proč, z nichž obvykle narůstá vědomí charakterů, jejich postoje. Jde mu spíše o tyto postoje samotné a o jejich etickou analýzu. To ovšem neznamená, že jsme pro jednání postav vůbec nehledali korektiv v životní zkušenosti a neuplatňovali základní hlediska realistické zobrazovací metody. Ale snaha po shodě jevištního obrazu se skutečností hry si hledala poněkud jiné cesty než např. v dramatu charakterů. Ke spojení s životní pravděpodobností a se zážitkovou i uměleckou zkušeností diváka bylo třeba docházet podobnými průchody, jakými se ubíral autor. Proto jsme se snažili o takový herecký projev, který jakoby se vždy zastavil právě v tom okamžiku, kdy bylo dosaženo potřebné čitelnosti a intesity. Důraz nebyl kladen na rovnoměrnost proudu zobrazovací herecké aktivity, spíše bylo posilováno utkvívání na výrazných pozicích vnějších i vnitřních. Nápadná manifestace takových momentů, jidy pouze okamžitá, byla v tomto případě prodlužována. Jednání nebylo na takových místech přerušováno, nezastavovalo se, neproměňovalo se v mrtvou stylizaci, procházelo pouze delší dobu svým uzlem nebo kloubem.

Herci museli používat mnohem více než v předchozím současném repertoáru výrazové prostředky závislé výhradně na jejich vědomí a vůli. Byli nuceni svůj projev více konstruovat, naučit se používat výrazový mecha-

mus nikoli nepodobný filmovému střihu, prolínání, montáži. Při tom se ovšem nesmělo uvolnit průběžné základní scelující gesto. Za východisko k tvorbě bylo i v tomto případě pokládáno prvotní hnutí hercovy mysli, nade vše důležitý zárodečný vnitřní obraz, z něhož je budováno vše další. Ale všichni tvůrci inscenace si museli stále citlivě uvědomovat, že vzniká jiným způsobem než obvykle. U většiny postav hry vzniká tento obraz lidské aktivity převážně z názorových, myšlenkových impulsů. Obvyklé inspirativní podněty (psychologické zdůvodňování, životopisné fakty, jemné pletivo vzájemných vztahů, atmosféra ap.) ustupují do pozadí. Prvotní zárodečná emoce, která je tvorbou herce rozvíjena (a korigována slohovými zásadami), vzniká v tomto případě z intelektuálních podnětů, z určité koncepce života. „Duše“ každé postavy hry je skryta v takové názorové posici. V ní je třeba hledat zdroj její energie, příčiny její aktivity. Bylo třeba uvěřit, že všem lidem hry jde o to, aby prosadili, uhájili, ospravedlnili svůj životní názor. Autor je stvořil tak, že právě tento názor vstupuje do popředí jako všestranně určující moment, jako osa, kolem níž se otáčejí celé jejich životy. Krůtovi jsou především ideology své koncepce života, Jirí je ideologem jak svého závětrného úniku, tak proměny své životní koncepce. Postavy z vizí se zatínají do jeho vědomí především logickou argumentací. Věra nepoužívá v rozhodujících chvílích citové, ale vědomostní argumentace.

V jiném typu dramatu je často třeba vycházet z víry v životní cíle a touhy postav – leckdy až neuvěřitelně drobné – má-li z jejich jednání vzniknout výrazný, aktivní obraz života. V případě Majitelů klíčů je třeba uvěřit, že si postavy hry nárokují pro sebe (a skrze objektivní sílu situace i pro všechny ostatní) řešení nejdůležitějších, základních životních otázek. Proto jsou tu postavy zároveň filozofy svého životního postoje.

Jít za postavou znamená i tentokrát odhalovat znaky, které ji nejvýrazněji určují. V našem případě to jsou různé koncepce života. Herci musí být vedeni k tomu, aby lehce a rychle adoptovali intelektuální záměr postavy a ztotožnili se s ním. Snaha ztotožnit se se záměrem nesmí

herce zavést za hranice jeho osobnosti a udusit jeho niternou spontaneitu. V našem případě ovšem i ta musí být probuzena a rozčeřována především intelektuálním způsobem.

Životní názor vytváří i charakter a individualisaci těchto postav. Postavy jsou velikými typy. Jsou prosté všech zbytečných podrobností v jednání, myšlení i chování. Nejvýhodnějším prostředkem, (který umožní herci styk s takovou vydestilovanou postavou), metodickým východiskem, bude zřejmě herecké vědomí. Na jeho vyspělosti a energii, s jakou je herec dovede učinit organizátorem, páteří všech ostatních výrazových prostředků, je závislý výsledek jeho práce.

Je-li tvorba postav ve shodě s autorovým slohem, budou se nám postavy jevit jako pravdiví a samozřejmí lidé a jejich jednání se nám bude zdát komplexní – i když je třeba autorem jednosměrně vychýleno a zachycováno pouze z jediného úhlu. Kunderovy postavy jednají jiným způsobem, užívají pro vzájemný styk jiných prostředků než např. postavy Hrubínovy. Argumentují většinou ostrým názorovým faktem. I když jsou to fakty krůtovské, zrodilo je vědomí postav, nikoli citové či jiné podněty. Proto má dialog místy až aforistický kolorit. Také vzájemné vztahy postav jsou jiné a projevují se jinak. Jsou mnohem otevřeněji konfliktní, jsou až přepjaté snahou dostat partnera na svou stranu. V dramatu charakterů se obvykle vnitřní obraz zviditelňuje komplikovanou cestou. Myšlení postav nebývá v přímé závislosti s jejich jednáním a chováním. Psychologie zauzluje přímé spojnice mezi vnitřním životem a jeho vnějšími projevy, ruší jeho bezprostřednost. V našem případě postavy nezatajují nic ze svých stanovisek (nejsou-li k tomu vedeny nutností utajit to, co na ně vkládá děj – konspiraci ap.), vyjevují své postoje skoro přímočaře, jde jim především o to, aby jejich názor silně působil na partnery, aby byl pro ně velmi zřetelný.

To vše je třeba postihnout v herecké tvorbě také proto, aby mohla vzniknout slohově jednotná inscenace. Herecký projev má být nakonec mozgovým centrem i srdečním svalem každé inscenace. Je-li ponecháván sám sobě, libo-

volnému tvaru, náhodné spontaneitě, nezáměrné herecké „tvořivosti“, musí být „sloh“ pak navěšován na inscenaci jako neorganický režisérův přírůstek. A zatím – nikoli režisér – ale režie, tedy určitá záměrná celková koncepce, jistá zákonitá tektonika, musí prostoupit vše, co se na scéně děje. Musí proniknout a zorganizovat proud scénických obrazů, jímž se realizuje inscenace. Režie musí být nenápadně pocíťována za každým detailem herecké gestace.

Řekneme-li, že jednání postav musí být vždy pravdivé a přirozené, neřekli jsme ještě nic o druhu, způsobu takového jednání. Pravdivost a přirozenost jednání je různá a je třeba hledat ji také v autorově slohu. Pro tento vztah jistě neexistuje žádný konkrétní recept, jeho správnost potvrzuje až výsledek. Vznikne-li nakonec určitý umělecký organismus, propojený hustým pletivem účelových zákonitostí, byl vztah oprávněný.

V našem případě se musí herec soustředit daleko víc než v kterémkoli jiném typu hry na slovní jednání. Mimořádná důležitost slova jako argumentu, jako opěrného faktu v jednání postavy vyplývá z toho, že především ve slově, které je v našem případě bezprostředním výrazem myšlenky, je těžiště postav. Jejich síla není v přesvědčivosti charakterů, ale v tom, jak přesně plní funkci účelových figur autorova plánu. Zřetelně vystupuje tento poznaček do popředí v dialogu. Není organizován postavami, ale logikou hlavního tématu, používá ve své konstrukci autorského, na postavách nezávislého vtipu. Jeho význam i souvislost je porušována vždy, kdy jsou repliky koncipovány jenom z úzkého hlediska postavy, jenom z jejího chápání situace, jenom z jejího sledování úkolu, vztahu atp. Velmi patrné to je např. ve scénách simultánních rozhovorů. Na první pohled by se zdálo, že povedou-li postavy v jednotlivých pokojích výrazně a synchronisovaně jenom svůj dialog, bez ohledu na to, co se děje a říká vedle, vznikne správně umocněný smysl. Není tomu tak. Takový smysl nevznikne tehdy, když dojde k propojení až v divákovi, musí k němu záměrně dojít už na scéně. Souběžně s dialogem v jednotlivých pokojích musí probíhat také dialog obou pokojů, postavy

musí odpovídat nejen svému reálnému partnerovi, ale také tomu, který vznikl autorskou konstrukcí dialogu. Z hlediska naturalistického herectví je takový postup nepředstavitelný. Ale jak známo, není nutné napodobovat to, co chceme stvořit.

Hercův vnitřní obraz bude tedy v našem případě zřejmě málo citlivý na všední životní podrobnosti, na životopisnou a psychologickou detailisaci. Bude se patrně tím naléhavěji pít po tom, čím je provázena, co v člověku vyvolává vášnivá intelektuální obhajoba životního stanoviska. Má-li herec ve svém občanském životě takové jasné a vyhraněné stanovisko – a má je mít – bude se mu dobře tvořit z takového materiálu, jaký nabízejí Majitelé klíčů.

Pro inscenaci Majitelů klíčů byl v činohře ND zvolen absolutní prostor, pojednaný pouze světlem, které vycházelo z jediného centra. V tomto prostoru, zbaveném jakýchkoli dekoračních znaků reálného života, se odehrávaly vize. Postavy se tu pohybovaly v takových prostorových vztazích, které přímo, bez výtvarné symboliky nebo jiné nadsázky odpovídaly vztahům významovým. Pro reálný děj vjžděly do prostoru náznaky dvou pokojů. Jejich vzdálenost od diváka se proměňovala podle toho, jak akcentovaný děj v kterém pokoji probíhal. Také v tomto prostoru, který byl pojednaný výraznou, velmi jednoduchou stylisací, se postavy pohybovaly podle stejného principu. Klíčová místa (po linii významu, nikoli děje) byla prostorovým i jiným řešením akcentována. Prostor byl přísně nebarevný. Silné bílé světlo.

Jak je vzpomenu na počátku, uzavřela Kunderova hra pětileté usilování činohry ND. Vyvrátila mylný názor o záměrně zužované dramaturgické a slohové koncepci.

Jako typ dramatu jsou Majitelé klíčů v naší současné dramatičce zjevem ojedinělým. I když jsem se nesystematickými poznámkami snažil postihnout především to, co odlišuje tuto hru od tzv. „čechovovského typu“, je třeba nakonec dodat, že nejedno poučení a přímo i postup čerpá také z této poetiky, která zůstává pro celou jednu

mohutnou větev světové dramatiky podnětem stále žívým.

Hra Majitelé klíčů nevybočuje z hranic pravděpodobného, používá i psychologických postupů ap. Chtě nechtě poměřuje sebeosobitější básník vždy svoji metodu s ostatními metodickými modely a už tímto způsobem vniká do jeho díla mnoho z metod ostatních – i když se drží negativní eliminace. Umění si ostatně ponechává v každé historické situaci celou paletu různých, obvykle navzájem se prolínajících metod.

Kunderova hra je velmi blízká divadlu, jakému jsme se chtěli přibližovat. Je dramatická, má syté barvy a při tom odkrytě myslí ve velkých obloucích. Na mnoha místech se zdá, že dramatik táhne ke komplexnímu dramatickému útvaru. Má sklon používat všech výrazových možností moderního dramatu a využít jich pro nový osobitý tvar.

Hra sama, stejně jako těsný styk s autorem, jehož britského kritického rozumu a přísně osobité poetiky jsme si velmi vážili, pomohla svými nároky prohloubit naše slohotvorné úsilí, zejména sklon k věcnosti, prostotě, významové koncentraci a myšlenkové náročnosti.

Četl jsem v těchto dnech dvě nové hry, díla dramatiků, kteří se hlásí k ideově-uměleckému programu činohry ND z let 1956–61. Jedna z nich je ve všem všudy tzv. čechovovská, druhá zřejmě inklinuje k dramatu situace či demonstrace. Chtěl bych po čase psát k oběma režijní poznámku naprosto bez obav, že ztratím umělecký charakter v kterékoli z nich. A jsou to hry slohově zřetelně odlišné.

OTOMAR KREJČA

Šaty jsou, svlečno, jestli víte,
pro ženy, jež nás nevábí,
vy krásná ale nemusíte
přilhávat tělu hedvábí.

ŽENSKÝ HLAS V GRAMOFONU:

Jak myslíš, milý. Co by ne?
Ty šaty, ty jsou pro jiné.
A to, co je pro jiné,
to ať pomine.
Já pro radost tvých očí
i radost zrcadla
se jak řádná svlečna
vysvělu do prádla.

ALENA (se zatím obléká poskakujíc přitom do rytmu slágru; když nyní dozněla sloka a je zas pár taktů mezibry, řekne): Vidiš, ona je svlečená, a já už budu málem oblečená.

JIRÍ (leží v posteli a dívá se na ni s velkým zalíbením; Alena je krásná, je roztomilá, je koketní, ale koketnost je zabarvena čímsi dětským a naivním, o čem se nedá říct, že by bylo předstírané, nanejvýše někdy poněkud zneužívané): Rybičko, sakra, ty jsi hezká!
A slágr hned zas pokračuje.

MUŽSKÝ HLAS V GRAMOFONU:

Když jste svlečno, svlečna,
svlékněte si to prádlo.
Chcete-li dělat radost muži,
tak buďte, prosím, jako ta,
co na sobě má jenom kůži,
ten hábit, zvaný nahota.

ŽENSKÝ HLAS V GRAMOFONU:

Jak myslíš, milý. Co by ne?
To prádlo, to je pro jiné.

A to, co je pro jiné,
to ať pomine.
A protože vím dobře,
co muži pomůže,
tak se jak řádná svlečna
vysvleču do kůže.

Alena je již oblečená. Zastaví gramofon a píská si dál melodii doznělého šlágru. Jde k zrcadlu a šlechtí se, ustavičně se vrtíc do rytmu odeznělé hudby.

JIRÍ (*dívá se na ni*): Jestli je spánek král, tak tohle tělo je římský císař. A vidět římského císaře, jak poskakuje ...

Zazvoní telefon.

ALENA: Už mě shánějí. (*Ukloní se směrem k telefonu*)
Strpení, dámy.

Telefon znovu zazvoní.

Milostivá se jen namaluje.

Telefon znovu zazvoní a Alena teprve teď jde k němu, zvedá sluchátko a mluví ihned, nečekajíc ani, kdo se jí ozve.

Ahoj, co je? ... (*Zaražena*) Ano ... Já ho zavolám. (*Podává sluchátko Jiřímu, který vyskakuje z postele*)
Nějakéj mužskej ...

JIRÍ (*sluchátko u ucha*): Nečas ... (*Tisnivě překvapen*)

Kdo! ... A teď hned? ... (*Jako by se bránil nařčení*)

Co mluvíš! Ptal jsem se tě jenom, jestli teď hned ...

Ano ... To já znám, ta cukrárna ... tak dobře ... ano ... (*Položí sluchátko a je rozrušen*)

ALENA (*která ho po celou dobu zvědavě pozorovala*):
Co je?

Jiří je chvíličku zamyšlen, pak se rychle rozhodne a mizí ve dveřích, jež vedou přes předsíň do koupelny. Nechá za sebou dokořán otevřené dveře. Alena se přestala zajímat o svůj zevnějšek, dívá se za Jiřím a volá za ním

Tak co je?

JIRÍ (*z koupelny*): Taková záhada.

ALENA (*v otevřených dveřích volá do koupelny*): Jak to, záhadal ...

Jiří neodpovídá.

Kdo to byl?

Jiří neodpovídá.

No tak mluv! Ty mi neumíš říct, kdo to byl?

JIRÍ (*z koupelny*): Počkej ...

Je chvíli ticho, pak se Jiří vrací, rozčuchán, bos, v kalhotách; v chůzi si obléká košili.

ALENA: Prosim tě, kam chceš jít? ... Kam se oblíkáš?

JIRÍ: Ale něco kvůli firmě ...

ALENA: Co kvůli firmě?

JIRÍ: Nechtěl mi nic vysvětlovat ... jenom že musím hned přijít ...

ALENA: Kdo? Šéf?

JIRÍ: Nevidělas moje boty?

ALENA: Šéf?

JIRÍ: Ano ... ne ... šéf ne.

ALENA: Tak kdo? Vždyť já je všechny znám.

JIRÍ: Nerozuměl jsem dobře jménu ... asi to vůbec nebyl nikdo od firmy, to jenom předával vzkaz ...

ALENA: Ty jsi ale pořád jak malej, mohl bys už jednou vědět, že přece nemluvím s někým, když nevím, kdo to je. Tak se ho zeptám znovu, když nerozumím jménu, ne? Leda zas do něčeho vlezeš, víš, co říkal otec: že jsi neopatrný.

JIRÍ (*rozblíží se, kde má boty*): Myslím, že jsem až moc opatrný.

ALENA: Otec ti říkal, když jsi k nám přišel, že si teď musíš dát dvojnásobný pozor, že to je podmínka.

JIRÍ (*klečí před gaučem, hledá pod ním boty; náhle podrážděně*): Viš, že nemám rád, když o tom mluvíš.

ALENA: Proč bych o tom nemluvila, já můžu mluvit, o čem chci ... (*Zpozoruje, že je Jiří na čtyřech*) Jé, ty

jsi směšnej, ty vypadáš jak štěně ... (*Přiklekává si k němu a je náhle něžně škemravá*) štěňátko, nechoď nikam, beztoho tam leje, no ne, neleje, ale lilo, je tam bláto ... (*Jiří si obouvá boty, Alena litostivě*) nebo mě pojd' doprovodit do baletu, beztak mě nikdy nedoprovodíš, to bych chtěla vidět, jestli bys byl tak rychle oblečeněj kvůli mně ... (*Vidí, že je Jiří připraven odejít*) Nebo se pak nezlob, když mě bude doprovázet někdo jinej!

JIŘÍ: Rybičko, hned se vrátím. Nazdar. (*Obrátí se ke dveřím*)

ALENA: Ty si myslíš, že když jsem před tebou nikoho neměla, že si mnou můžeš být jistej, ale –
Jiří za sebou zavře dveře do předsíně.

2

Alena se vrací od nedokončené věty znovu před zrcadlo přebarvovat si rty, aby touto činností, zprudka prováděnou, strávila svoji rozmrzelost.

Krútová slyšela z předsíně bouchnout dveře a jde se proto podívat do proního pokoje.

KRÚTOVÁ (*rozblíží se, zjišťuje pobledem nepřítomnost Jiřího*): Kam šel?

ALENA: Já nevím.

KRÚTOVÁ: Jak to, že nevíš?

ALENA: Někdo mu telefonoval.

KRÚTOVÁ: Kdo?

ALENA (*čím dál nevrleji*): Nějakej mužskej.

KRÚTOVÁ: Broučku, tak mluv pořádně. Žena má přece právo vědět, kde je její muž.

ALENA (*utrhne se*): Copak já ho hlídám? Ať si dělá co chce!

KRÚTOVÁ: Co na mě křičíš?

ALENA (*křičí*): Já nekřičím!

KRÚTOVÁ: Ty jsi ale rozmazlená!

ALENA: A kdo mě rozmazlil?

KRÚTA (*natáhl již v druhé místnosti všechny hodiny, jde tedy do prvního pokoje, aby v tomto obřadu pokračoval i tady*): Copak je?

KRÚTOVÁ: Jiří někam odešel a představ si, že Alena vůbec neví kam.

ALENA (*už na odchodu*): Tak já jdu!

KRÚTOVÁ: Počkej! Snídaně bude hned!

ALENA: Já nemám čas snídat.

KRÚTOVÁ: No tak to ne! To je ten největší jed, ne-
snídat a přitom ze sebe vydávat tolik energie. To bys,
broučku, dlouho nevydržela.

ALENA: Vidiš, že spěchám!

KRÚTOVÁ: Tak to sníš sama. I když v neděli se má
jíst společně! (*Odběhne*)

KRÚTA (*zabývá se hodinami, které jsou v proním pokoji*): Jestli se mi jednou podaří, aby šly zároveň ...

ALENA (*stojí zas před zrcadlem a ošivá se*): Mně to
tady dělá fald ...

KRÚTA (*přistoupil k jedněm hodinám a postrkuje jejich
ručičku dopředu*): Ony si myslí, že se můžou flákat po
ciferníku jako po korze.

ALENA: Kdybych já byla hodiny, tak bych schválně cho-
dila špatně.

KRÚTA: To věřím.

ALENA: A ty šaty jsou úplně nemožný.

KRÚTA: Copak to není krásný, když ve dvanáct spustí
jak na povel všech jedenatřicet?

ALENA: Vypadám v nich tlustá.

KRÚTOVÁ (*přináší šálek čaje a roblík*): Štíhlá žena, to
stejně není mužské gusto. A jez!

*Alena jí a dívá se přitom stále do zrcadla. Krútová
připomíná Krútovi*

Nezapomeň ty prapory. Sedláček mě s tím otravoval už včera.

KRŮTA: Dej mi pokoj s domovníkem. Já ho nesnáším.

KRŮTOVÁ: A já ho snad, Pepi, snáším?

KRŮTA: Kdysi se mohl přede mnou přetrhnout.

KRŮTOVÁ: To je právě to, co ti nikdy neodpustí.

KRŮTA: Dyt' jsem mu to domovnictví sám dohodil!

KRŮTOVÁ (*Aleně*): Prosím tě, nehltaj. To není zdravé tak hltat.

KRŮTA: Dokud dělal rotnýho, nemohl jsem si na něho stěžovat.

KRŮTOVÁ (*Aleně*): Ty šaty ti náhodou moc sluší!

Alena si otírá ruce a chce již odejít.

KRŮTA: Ale není mi vůbec příjemný, když mě můj bývalý rotný chce poučovat.

ALENA (*odchází*): Tak ahoj!

KRŮTOVÁ: Zlom vaz!

KRŮTA (*kývne na Alenu a pak pokračuje, napodobuje domovníka*): Říšskej vlevo, protektorátní vpravo... (*Pak rozhodně*) Ale tohle potěšení mu dnes neudělám. Pro mne bude nalevo vždycky náš prapor a hakenkrajc vyvěsím vpravo.

KRŮTOVÁ: Pepi, dej si pozor, ten chlap má oči všude!

KRŮTA: Máš pravdu. Byla by to nebezpečná hra.

ALENA (*volá do předsíně*): Tady nejsou klíče!

KRŮTOVÁ (*volá na Alenu*): Na co klíče?

ALENA (*z předsíně*): On zamkl!

KRŮTA (*volá do předsíně*): Tak si odemkni. Na věšáku jsou moje klíče.

ALENA: Nejsou tu klíče!

KRŮTA: Jen se podívej pořádně. (*Jde do předsíně*)

ALENA (*vrací se z předsíně*): No nejsou!

KRŮTOVÁ: Proč zamyká? Zamyká se jenom, když nikdo není doma!

KRŮTA (*vrací se z předsíně*): Ty klíče tam ale opravdu nejsou. (*Krůtově*) Nemáš je ty?

KRŮTOVÁ: Já? Klíče? Já klíče nemám. Ty jedny, co máme, máš ty. Já si jenom půjčuju tvoje klíče.

KRŮTA: My dva si snad klíče nepůjčujeme.

ALENA: Prosím vás, nehádejte se a najděte mi je.

KRŮTOVÁ: My se, Ali, nehádáme.

KRŮTA: Ty klíče jsem měl naposledy já.

ALENA: Měla jsem tam v půl osmé být!

KRŮTA: Bral jsem si je včera, když jsem šel na pivo.

Pak jsem se vrátil a pověsil jsem je na věšák. A pak už přece nikdo nikam nešel. Až on – teď ráno!

ALENA: No to je přece šílený, já tam zas nebudu včas!

KRŮTOVÁ: Kam řekl Jiří, že jde?

ALENA: Já nevím. A zas budou mít řeči.

KRŮTOVÁ: Jak to, nevím?

ALENA: Oni mají vždycky řeči, a proto jsem tam dneska s chválně chtěla přijít včas.

KRŮTOVÁ: Ty ses ho neptala, kdo volal?

ALENA: Povídal, že prý nerozuměl jméno.

KRŮTOVÁ: A to šel za někým, koho nezná? A kvůli čemu řekl, že jde?

ALENA: Prý něco kvůli firmě.

KRŮTOVÁ: Teď v neděli kvůli firmě. Jsi hlupáček a necháš se vodit za nos, Ali.

ALENA (*Krůtovi*): Prosím tě, podívej se do kapes.

KRŮTA: Vyloučeno. Přece vím, co dělám. Musel je vzít on.

ALENA: Proč by bral vaše klíče, když má svoje?

KRŮTA: Jak to, svoje? To nejsou jeho klíče.

ALENA: No ne, já se zblázním!

KRŮTA: Je to od něho bezohlednost. To je hned vidět, že nebyl na vojně!

KRŮTOVÁ: Na vojně. Nepoznal rodinu! To se jen říká, že sirotek přilne. Vždyť jsme toužili, aby přilnul! Ale protože nikdy žádný domov nepoznal, neumí si ho ani vážít!

KRŮTA (*přistoupí k psacímu stolu*): Ten brajgl! Pořád si maluje samý domečky . . .

KRŮTOVÁ: A protože nepoznal matku, neumí si vážit ani ženy.

KRŮTA: Mužem se člověk nerodí, mužem se člověk stává.

KRŮTOVÁ: On musí pochopit, že žena není mužův majetek!

KRŮTA: A kdo neprošel vojnou, nestane se mužem nikdy.

KRŮTOVÁ: Žena je dárkyně života! To je žena!

ALENA: No ne, to je šílený!

KRŮTA: Protože jenom na vojně se člověk naučí chápat, že musí myslet taky na kolektiv a že kázeň není žádný příkoří, ale radost! Ale on neví, co je to radost.

KRŮTOVÁ: To se ví, že neví . . . Ale tebe je škoda, Ali, aby tě měl jako kanárka v kleci. Podívej, Pepi, jakou ona má postavu! (*Vypíná se, aby Aleně ukázala, jak se má držet*) No, vypni prsa, nestyď se, že je máš, na ženských prsou není nic špatného.

ALENA (*vypíná prsa a dívá se po očku do zrcadla. Pak najednou spustí*): A stejně nemůžu nikam jít! . . . Jenomže takhle ze mne nic nebude! Protože umění, to není jenom talent! Umění je především práce! Ale to on nepochopí! (*Trucovitě*) Ale já si teď půjdu lehnout. No ne? No tak co mám dělat, když nemůžu nikam jít? . . . (*Napadá ji další msta*) A nelehnu si tady! Já půjdu k vám! A v noci taky zůstanu u vás! *Z předsíně je slyšet šramot klíče ve dveřích a otvírání dveří.*

KRŮTOVÁ (*ještě rychle tišším hlasem, aby přicházející Jiří neslyšel*): Tos měla už dávno udělat. Já jsem ti vždycky říkala, že je jedna věc, přes kterou žena bezpečně ovládá i nejhoršího despotu.

3

Jiří vchází z předsíně do pokoje mladých. Je překvapen, že Alena je doma.

JIŘÍ: Ty jsi ještě doma? (*Všichni studeně a dotčeně mlčí*) Vždyť už je málem osm!

ALENA (*prudce*): A jak jsem se tam měla dostat?

KRŮTA (*natabuje ruku, studeně*): Klíče.

Jiří nerozumí. Krůta znovu a důrazněji.

Naše klíče.

JIŘÍ (*vsune ruku do kapsy, překvapeně*): Já mám oboje! Promiňte . . . (*Dává jeden svazek klíčů Krůtovi*)

KRŮTOVÁ (*pozoruje bedlivě všechny Jiřího reakce a teď říká ironicky*): Ohromně překvapen!

ALENA (*lítostivě, trucovitě*): Ale teď už je stejně pozdě! Já tam nemůžu chodit pokaždý pozdě!

KRŮTOVÁ (*Jiřímu*): Tys opravdu nevěděl, že máš s sebou oboje?

JIŘÍ: Nevšiml jsem si, že už mám jedny v kapse.

ALENA: A mně bolí hlava, protože jsem se rozčilila a já si jdu lehnout.

KRŮTOVÁ (*Jiřímu*): A kdopak tě to tak brzo ráno volal?

JIŘÍ: Ale . . . já ani nevím . . .

KRŮTOVÁ: Tak za kým to šel?

JIŘÍ: Ten člověk tam vůbec nebyl.

KRŮTOVÁ: Jak to?

JIŘÍ: Přišel jsem tam a nikdo tam nebyl.

KRŮTA: Někdo si z tebe udělal blázna. A to ti docela patří.

KRŮTOVÁ (*významně*): Spíš se mi zdá, že si Jiří chce dělat bláznů z nás.

Odchází okázale do druhého pokoje. Krůta za ní. Alena se začíná ostentativně svlékat a zpívá si přitom slova šlágru o svlečné, „šaty jsou, svlečno, jestli víte, pro ženy, jež nás nevábí, vy krásná ale nemusíte přilbávat tělu bedvábí...“

JIŘÍ (*spíše jen pro sebe*): To je hrozně divné, že tam nikdo nebyl...

Ale Alena dává najevo, že ji už vůbec nezajímá, kam Jiří šel a co si o tom myslí, sbazuje šaty a provokativně zpívá, že „šaty, ty jsou pro jiné a to, co je pro jiné, to at pomine“. Jiří konečně pochopí Aleninou demonstraci. Ty se zlobíš?

„Tak pro radost tvých očí, i radost zrcadla...“ provokuje ho Alena a sbazuje kombiné. V té chvíli zvedne ve vedlejším pokoji Krůta hlavu.

KRŮTA: Zvonilo?

Krůtová nic neslyšela, zazvonění bylo velmi nespěšné. Krůta se jde přesvědčit, odchází dveřmi ze svého pokoje do předsině. A v té chvíli začnou první hodiny odbíjet osmou. Hodin je v obou místnostech skoro čtyřicet a protože se Krůtovi nikdy nepodařilo je naříditi úplně přesně, vzniká jakési delší několikaminutové vyzvánění, které začne jedním ojedinělým strojem, ke kterému se připojují další a další, aby pak vyzvánění zase nějakým ojedinělým, opožděným strojem zaniklo.

ALENA: Vidiš! Je osm! Už půl hodiny jsem tam měla být! Tak co mám dělat? Jdu si lehnout.

Jiří by chtěl Alenu uchlácholit, ale Alena je nepřístupná.

Nech mě! Lehnu si vedle!

Alena, svlečená do prádla, pyšně vztyčená na vysokých podpatcích, provokativní a vyzývavá, stojí proti Jiřímu, který je poněkud zmaten a nejistý. A v tu chvíli se otvírají bez klepání dveře. Otvírá je z předsině Krůta – nevidíme ho a vchází jimi do prvního pokoje Věra. Je to mladá žena, a přece ne už mladá. Je unavená, je dobře oblečená, ale i na šatech je zřejmá únavu, zaprášenost, pomačkanost. Dalo by se říci, že je-li v této chvíli na Aleně její ženství obnaženo, je na Věře hluboko pokryto prachem, je zasuté a patrně spíš prostřednictvím čehosi, co prosvítá.

VĚRA: Dobrý den...

ALENA: Jé!

VĚRA: Promiňte.

ALENA (*upadne, stejně jako Jiří – do rozpaků. Uvědomí si najednou že je skoro nabá*): Kde mám župan? Já jsem tady jako Eva v ráji!...

VĚRA: Promiňte. Přišla jsem tak po ránu.

JIŘÍ (*v rozpacích*): Dobrý den... (*Ukazuje na Alenu*)
To je moje žena.

VĚRA (*podává Aleně ruku*): Konečná.

JIŘÍ: Moje kolegyně z fakulty.

ALENA (*podává Věře ruku, blaholic*): Já si musím pro župan!

JIŘÍ (*Věře*): Co tu děláš?

ALENA: Já ho mám asi u našich. Já jsem si šla totiž právě lehnout. (*Odbíhá do druhého pokoje*)

JIŘÍ: Co tu děláš?

VĚRA: Nežlob se, prosím tě.

JIRÍ (*poněkud stísněně*): Proč bych se zlobil? Jsem rád, že tě vidím – po takové době.

VĚRA: Můžeš mě tu chvilku nechat?

JIRÍ: Nechat? ... Jak nechat? ... Ne –

VĚRA: Ano ... Jdou po mně.

I. VIZE

Oba pokoje zmizely. Jiří stojí uprostřed nedobledné, pusté prostory. Vyzvánění hodin proměnilo se teď v klinkání malého zvonečku-umíráčku, který vtiskuje celému ovzduší znak tísně. Jiří je ještě pln úleku z Věřiny poslední věty.

V té chvíli objevuje se za ním důstojník v uniformě gestapa. V jeho vzhledu ani v jeho chování nesmí být nic okázale obhroublého, spíš z něho vyzařuje jakási zvrhlá inteligence. Jiří ho ucítí za sebou, oblédne se a instinktivně ubývá.

DŮSTOJNÍK (*usměje se sebevědomě tomuto projevu bázně*): Strach funguje znamenitě. A to už je několik let, co jsme tě měli na Pankráci ... (*Vidí, že Jiří stojí s rukou v kapse. Zvýší hlas*) Jak to stojíš?

Jiří se opět lekne, napřímí a vytáhne z kapsy ruku; cosi v ní drží. Důstojník nedůvěřivě.

Co to máš v ruce?

Jiří otevře dlaň. Důstojník se zasměje.

Klíče! Člověk by čekal nůž, a on má klíče!

K Jiřímu přichází Věra a stane asi tři kroky před ním. Důstojník ji spatří.

Tebe jsem taky někde viděl ... (*Vzpomíná*) Vás oba ... Ano. Takhle jste stáli proti sobě ... (*Jiřímu*) a já jsem se tě ptal, jestli ji znáš!

VĚRA (*tváří v tvář Jiřímu*): A on řekl: Neznám.

DŮSTOJNÍK (*Jiřímu*): Teď nejsme na gestapu. Teď víš, kdo je?

JIŘÍ: Ano. Nejlepší člověk, jakého jsem kdy potkal.
Sestra nás všech.

DŮSTOJNÍK: Jenom si udílejte vznešené tituly. Nač-
něte nový pošetilý příběh! Vypadne z něho nakonec
několik dalších mrtvých – a to bude vše. (*Odchází*)

VĚRA (*stále stejně tváří v tvář Jiřímu*): Opravdu, takhle
jsi tenkrát stál . . . Dva metry ode mne . . . Díval ses
na mne a zavrtěls hlavou . . . A to byl ten nejkrásnější
stisk ruky, když jsi pomalu říkal: Neznám ji.

TONÍK (*objeví se u nich, v dělnickém oděvu**); *rezo-*
lutně): Jenomže pak tě opravdu neznal, když ho pustil-
li! A žádného z nás už nechtěl znát!

VĚRA: Neobžalovávej!

TONÍK: Já vím! Byl vzdělaný a milý a jemný! I opustit
tě uměl zřejmě tak něžně, že jsi mu vděčná za ten po-
žitek.

VĚRA: Copak mohl za to, že mě nemiloval? Když muž
neopětuje lásku, chtěl bys ho za to soudit? Odešel ode
mě za někým jiným, co na tom? Bylo to všechno rov-
né a čisté.

TONÍK: Svědčí to přece jen o jistém talentu k zradě.

VĚRA: Jakápak zrada, když je po lásce. Nemá smysl
to vracet. Na gestapu z něho nedostali jediné slovo.
Choval se statečně.

TONÍK: Protože je příliš ješitný na svoji čest. Ale pak
dezertoval.

VĚRA: Proč říkáš dezertoval! Vyhýbal se nám, aby nás
neuváděl do nebezpečí. Byl poznamenaný.

TONÍK: A kdo z nás nebyl poznamenaný?

VĚRA: Byl tehdy ještě chlapec! Mladší než my!

TONÍK: Ale byli i mladší než on!

VĚRA: Každý náš krok byl nejistý. Chodili jsme po uli-
cích jak po minovém poli.

*) V Krejčově inscenaci je Toník ve vizích charakterizován sta-
rým bicyklem, na kterém přijíždí a odjíždí, o který se opírá.

TONÍK: Ano. Začal se tě prostě bát. Proto tě opustil.
Nás všech se začal bát. (*Ironicky*) Zatoužil po jisto-
tách.

JIŘÍ (*smutně*): Chtěl jsem přežít, Toníku . . . Neslyšíš?
(*Ukáže pravou ruku, v níž stále drží klíče, do výše, odkud z neviditelného zdroje zní truchlivé klinkání*)
Smrt pořád poprchává.

TONÍK (*dívá se na vztaženou ruku se svazkem klíčů*):
Stal se z něho majitel klíčů.

Jiří si uvědomí, že drží klíče, a dává je rychle do kapsy. Toník zaútočí.

Jen si je schovej! Doufám, že ses dobře zamkl!

JIŘÍ (*stojí sám proti Toníkovi, protože Věra mezitím zmizela – ustoupila – ze scény; brání se s jakýmsi zoufalstvím*): Taky že zamkl! Aby mi neuteklo to nebohé málo, které tu člověk na světě má!

TONÍK: Kdysi se ti hnusilo spokojovat se s málem.

JIŘÍ: Ano. Ale pak jsem pochopil, že člověk nic víc ne-
má! . . . (*Se smutkem*) Člověk, to mi už dávno nezní
hrdě, člověk, to mi zní žalostně jak pláč. Tím hůř,
jestli žijeme pořád v iluzích že jsme pány dějin, tím
hůř, jestli žijeme pro ty, co přijdou a ti, co přijdou,
žijí zas pro ty, co přijdou po nich – protože potom
všichni žijí pro něco, co není.

TONÍK: Jak to, není? Budoucnost je pro mne stokrát
skutečnější než tahle mrzácká přítomnost, která už
teď je mrtvá.

JIŘÍ: Zdá se ti budoucnost tak skutečná? Abys jednou
nestál nad světem, za který bojuješ, jak matka nad
hrbatým novorozencem. Žiješ pro to, co bude, ale ne-
můžeš vědět, co bude, a tak žiješ a nevíš, proč.

*Při posledních slovech Jiřího se Toník ztrácí a někde
poblíž se objevuje Alena. Stojí tu tak, jak byla v po-
sledním reálném výstupu: v kalhotkách a podprsence;
navíc má však v náručí velikou bílou svatební kytici.
Jiří pokračuje ve své vzrušené promluvě bez přerušení,*

zatímco zvuk umíráčku přechází postupně v blabol zvonů.

Ale já nežiju pro to, co není. (*Uvidí Alenu, jde k ní*)
Já žiju pro to, co je. Ty jsi (*Kleká si před ní*) Tebe má m. Teď. Pořád. Stále. Teď.

ALENA (*stojí před klečícím Jiřím a ublazuje mu roztržené vlasy*): Sprav si vlasy. Už to bude.

JIŘÍ: Co bude?

ALENA: Svatba!

JIŘÍ: Vždyť jsme ji už dávno měli!

ALENA: Ale já se chci vdávat pořád! Každý den, každý den, každý den.

JIŘÍ (*s jakýmsi nadšením*): Máš pravdu. Každý den!

ALENA: Každý den ráno požeňání, dopoledne svatba, odpoledne hostina a pak svatební noc a druhý den znova ... Dívej se! Modrá obloha!

JIŘÍ (*stále klečí, dívá se vzhůru, kam Alena nadšeně ukazuje, vrtí hlavou*): Kdepak! To je led! Zamrzlá hladina! Kdesi nad ní je svět, kde dupají lidé –

ALENA: Ale vždyť je to obloha! Slunce!

JIŘÍ: Kdepak slunce! To hoří města! Ale pod hladinou nehoří, tady je klid a ticho, tady nám bude dobře, Alenko; jak dvěma rybkám.

Za vyzvánění zvonů přicházejí z bloubky jeviště dva muži. Jakmile je Alena spatří, poklekne na zem vedle Jiřího. Klečí tak oba zády do bledíště a čekají na muže, kteří se posléze zastavují před oběma svatebčany. Jsou prostě, dělnicky oděni, avšak blabol zvonů, svět scény i jejich postoj a gestace, to všechno vyvolává dojem obřadu, dojem svatby.

PRVNÍ MUŽ (*jako by četl úředním neosobním hlasem*):
Alena Nečasová?

ALENA (*dychtivě*): Ano.

PRVNÍ MUŽ: Jiří Nečas?

JIŘÍ: Ano.

DRUHÝ MUŽ: Nevěsta?

ALENA: Ano.

DRUHÝ MUŽ: Ženich?

JIŘÍ: Ano.

PRVNÍ MUŽ (*chladným, ale zdvořilým hlasem*): Proč jste dal, ženichu, právě jí přednost přede všemi?

JIŘÍ: Protože je ještě úplné dítě.

PRVNÍ MUŽ: A proč jste dal přednost právě dítěti?

JIŘÍ: Kdo je dospělý, je hotový, a kdo je hotový, je cizí. Ale dítě je ještě bílé.

DRUHÝ MUŽ (*ubodí teď na Jiřího ostře*): Uděláš pro ni všechno, když je bílá?

PRVNÍ MUŽ (*obrátil se ostře na Alenu: počáteční zdvořilý výslech se změnil rázem ve výslech inkviziční, křížový, který se řítí v strbučícím tempu*): A co ty, nevěsto, půjdeš všude, kam on?

DRUHÝ MUŽ (*Jiřimu*): Odpověz, ženichu!

PRVNÍ MUŽ (*Aleně*): Odpověz, nevěsto!

JIŘÍ: Udělám pro ni vše!

DRUHÝ MUŽ (*Jiřimu*): Budeš pro ni žít s rybami?

JIŘÍ: Ryby jsou nevinné! Budu žít s rybami!

PRVNÍ MUŽ (*Aleně*): Odpověz, půjdeš všude, kam on?

ALENA (*se brání*): Já jsem samostatná!

DRUHÝ MUŽ (*Aleně*): Tak ty ho nemiluješ, nevěsto!?

DŮSTOJNÍK (*sledoval obřad zpovzdáli; vmísí se posměšně*): Přišel ses ženit, nebo schovat, ženichu?

DRUHÝ MUŽ (*Aleně*): Odpověz, nevěsto!

PRVNÍ MUŽ: Přišel ses ženit, nebo schovat, ženichu?

DRUHÝ MUŽ: Odpověz, nevěsto!

ALENA (*úzkostně*): Já se vás bojím!

DRUHÝ MUŽ: Tak co tu děláš, když se bojíš?

ALENA (*úzkostně*): Já se chci vdávat!

PRVNÍ MUŽ (*Aleně*): Tak co chceš! Jiřího nebo se vdávat?

DŮSTOJNÍK: Tak co chceš, ženichu, ženit se nebo schovat?

PRVNÍ MUŽ (*Aleně*): Jiřího, nebo se vdávat?

TONÍK (*sledoval obřad zpovzdáli; nyní povystoupí*):

A před kým ses přišel schovat? Před ním (*ukáže na Důstojníka*), nebo před námi? (*Toníkovi po boku stojí Věra*)

DRUHÝ MUŽ: Odpověz, nevěsto!

PRVNÍ MUŽ: Odpověz, ženichu!

JIRÍ (*vstává a křičí*): Nevyslychejte mne! Máme svatbu!

PRVNÍ MUŽ: To není svatba! To je soud!

TONÍK: Nechci ti rušit svatbu, Jiří. Ale nedalo se nic dělat. Věru honí. Věra potřebuje skrýt.

ALENA (*uvidí Věru, vřiská*): Jé, kdo je ta ženská! Já nemám župan!

DŮSTOJNÍK (*přiblíží se k Aleně; zálibně*): Krásná kočka.

VĚRA: Nechtěla jsem tě rušit, Jiří, opravdu, nechtěla.

TONÍK: Nedalo se nic jiného dělat.

JIRÍ: Můžete se přece na mne spolehnout. (*Věře*) Vítám tě, Věro.

DŮSTOJNÍK (*pozoruje teď Jiřího*): Nelži!

JIRÍ (*nejistěji*): Můžete se na mne spolehnout.

DŮSTOJNÍK: Nelži! Strach je řetěz. A Češi jsou jen dvojí. Jedni za mřížemi a druzí (*ukáže na Jiřího*) na řetěze.

5

Na scéně jsou opět oba pokoje Krütova bytu a děj pokračuje v tom místě, kde byl přerušen. Zbylé hodiny ještě opozdile odbíjejí osmou.

JIRÍ: Sundej si kabát. (*Pomáhá jí svléci balonový plášť*)

VĚRA: Neboj se, Jirko, jen půlhodinku.

JIRÍ: A kam půjdeš potom?

VĚRA: Toník sem bude volat.

JIRÍ: A kde je teď Toník?

VĚRA (*sedá si*): Můžu si sednout?

JIRÍ: Proč jste nečekali u té cukrárny?

VĚRA: Zdálo se nám, že se tam po nás kdosi nějak moc dívá. Museli jsme zmizet. (*Lekne se, jestli tím Jiřího nepolekala; rychle*) Ale neboj se! Když jsem šla sem, určitě mě nikdo nesledoval, na to můžu dát krk, neboj se, Jiří!

JIRÍ (*trochu podrážděně*): Neměj pořád strach, že se bojím. Proč bych se bál?

VĚRA: Tak je to dobře ... (*Rozblíží se*) To je tvůj pokoj ...

JIRÍ: Ano.

VĚRA: Proč je tu tolik hodin?

JIRÍ (*s nelibostí*): Bzučí to jako mouchy, co?

VĚRA (*sedí a pocituje konečně jakousi fyzickou úlevu*):

Ne ... v tom tikotu je klid ... Už se mi zdálo v posledních dnech, že jsem se sama změnila v jakési hodiny a musím prostě bez zastavení jít, jít a běžet ... a teď najednou slyším, že čas se valí beze mne, úplně soběstačně a sám ... jak řeka ... Jsem strašně utahaná ... prosím tě, nemáš vodu?

6

Krútová byla zvědavá, kdo přišel. Chvilu se snažila stát u dveří do prvního pokoje, aby něco slyšela, ale Jiří a Věra mluvili tiše. A tak se odbodlala vejít a tvářit se, jako by si newědomila, že má Jiří návštěvu.

KRÚTOVÁ (*u otevřených dveří s výrazem překvapení*): Promiňte, já jsem nevěděla.

VĚRA (*nasadí rychle zdvořilou společenskou masku a vyjde Krútové vstříc*): To spíš já jsem vyrušila. Takhle po ránu a v neděli.

JIŘÍ (*představuje Věru tchyni*): Inženýrka Konečná ... z Prahy.

VĚRA (*podává si s Krútovou ruku*): Konečná.

KRÚTOVÁ: Těší mě.

VĚRA: Studovala jsem s Jiřím.

KRÚTOVÁ: Co prosím vás tady ve Vsetíně?

VĚRA: Služební cesta.

KRÚTOVÁ: Do téhle díry se taky jezdí na služební cestu?

VĚRA: Do Zbrojovky. Já jsem z Kolben-Daněk.

JIŘÍ (*náhle si vzpomene*): Tu vodu! (*Odběhne do před síně*)

VĚRA: Pracovali jsme celou noc, proto jsem taková ... divná ...

KRÚTOVÁ: Celou noc! Co jste tam dělala?

VĚRA: Ale rýsovali jsme v konstrukční kanceláři.

KRÚTOVÁ (*s afektem*): To je strašné!

VĚRA (*snaží se získat přízeň*): Nezlobte se, že jsem k vám takhle vtrhla, ale když se člověk octne úplně sám v cizím městě ...

KRÚTOVÁ (*vkládá do svých slov nečekanou významnost*): To vás chápu. Já vím, co to je být sama ... Nevolala jste sem ráno?

VĚRA (*zamlouvá*): Ne. Ani nevím, že má Jiří telefon. Neviděla jsem ho už několik let, jenom vím, že se oženil do Vsetína. A tak jsem si řekla: Nikoho tu neznám -

KRÚTOVÁ: Tady taky nikdo není, paní inženýre. Já nejsem odsud. Žila jsem s dcerkou v Praze. Ale to už je dávno. Tak vy jste byli spolužáci?

VĚRA: Spolužáci ne ...

Jiří se vrací se sklenicí vody, podává ji Věře.

KRÚTOVÁ: No pravda, vždyť vy máte titul, kdežto Jiřímu zavřeli školu ještě než absolvoval.

VĚRA (*dopila sklenku*): A proč tu máte tolik hodin?

KRÚTOVÁ: Ó, to nic není! To byste musela vidět vedle! (*Volá*) Pepi! ... Ostatně, pojdte se podívat k nám ...

JIŘÍ: To snad nebude třeba. Paní inženýrka přišla totiž za mnou.

KRÚTA (*který se mezitím lépe přistrojil, uposlechně rád volání své ženy a přichází do prvního pokoje s pozdravem blasitě společenským*): Rukulíbám!

KRÚTOVÁ (*bluboce dotčena; Jiřímu*): To já vím, že ty bys byl nejradši, kdybychom vůbec nebyli.

VĚRA (*vyjde Krútovi společensky vstříc*): Obdivujeme se tu právě hodinám!

KRÚTA: To je moje sbírka. Líbí se vám?

VĚRA: Ohromně zajímavé.

KRÚTA: Každý den všechny natáhnout, milostivá, to už je můj životní řád, jinak bych nevěděl, že je ráno. Dřív to byl nástup pluku a teď, když mě penzionovali, mám tohleto vojsko.

KRÚTOVÁ: Ani vyvětráno tu nemá. (*Jde otevřít okno*) A chce tu mít návštěvu. (*Volá do druhého pokoje*) Ustel, Aleno ... (*Věře*) Pojdte se podívat ...

Alena se vyšourá z druhého pokoje, oblečená do županu, Krůta, Krůtová a Věra odcházejí do druhého pokoje.

7

Alena je ve špatné náladě. Nerada a trochu zlostně jde k rozestlané posteli, kterou bude roztěkaně a přerývaně stlát po celý tento výstup. V druhém pokoji ukazuje Krůta svou sbírku. Dává prst k ústům, aby upozornil na tikot.

JIŘÍ (*Aleně*): Co ti je?

KRŮTA: Slyšíte?

JIŘÍ: Co ti je?

KRŮTA: Ten tikot!

JIŘÍ: Tak co je ti, neumíš mluvit?

KRŮTA (*ukazuje na bodiny*): Poslouchejte!

ALENA: Nic. Jenom mám pokažený den.

KRŮTA: Já říkám, že je to jak píseň lesa.

KRŮTOVÁ: A Jiří nadává, že to bzučí jak mouchy.

KRŮTA: Milostivá, voják má někdy větší smysl pro krásu než architekt.

ALENA: A co se o mě vůbec staráš? Neměls mě zamýkat.

KRŮTA (*ukazuje na jedny bodiny*): Vidíte tady za sklem?

JIŘÍ: Copak jsem to udělal schválně?

VĚRA: Myslivec.

KRŮTA: Kdepak! To je přece dáma! Má pušku! Fešanda, co?

JIŘÍ: Přece se máme rádi . . .

KRŮTA: Vidíte, co má za kloboukem?

JIŘÍ . . . tak co nás pořád takhle odděluje?

VĚRA: Pírko!

JIŘÍ: Taková hloupost!

KRŮTA (*nadšeně*): No ano! Pírko!

JIŘÍ: A jsme si cizí.

KRŮTA: Tu pušku drží jako voják.

JIŘÍ (*s velkou naléhavostí*): Ale já tě prosím: Dnes si nesmíme být cizí. Jsí přece moje dítě.

KRŮTA: Když je dvanáct, tak ona střílí.

ALENA: Já nejsem dítě!

KRŮTA: Bác, bác, bác.

ALENA: Ty pořád zapomínáš, že jsem taky osobnost!

KRŮTA: To jsou rány, když ona se do toho dá!

ALENA: Já mám taky svůj vlastní život!

KRŮTA (*brozí dámě v hodinách prstem*): Pozor na ni!

JIŘÍ: Aleno, já tě dnes potřebuju mít vedle sebe! Vzpa-matuj se! Kolem nás se zatýká a popravuje a my se budeme hádat pro malichernost?

ALENA: Dej mi pokoj!

KRŮTA (*vede Věru i Krůtovou zase ke dveřím do prvního pokoje*): Vedle je nádherný rakouský strojek s ku-kačkou.

JIŘÍ (*jde k Aleně, chce se ji dotknout, obejmout, stisknout*): Aleno!

ALENA (*ho odstrkuje*): Nejdříve mi pokazi neděli a pak škemrá jako kluk! . . .

Věra, Krůtová, Krůta jsou na prahu mladých, pozorují scénu poněkud zaražení.

Já se stejně přestěhuju vedle!

KRŮTOVÁ (*couvá zpět do druhého pokoje nechávajíc Věru samu na prahu pokoje. Říká tiše Krůtovi s pokrčením ramen*): Ať to vidí . . .

8

Krůtová krčí významně rameny a pak odchází z druhebo pokoje do předsíně, předpokládejme, že jde do kuchyně připravovat snídani. Krůta zůstává v druhém pokoji sám; dává za okno praporky.

Věra stojí na prahu prvního pokoje, kde jsou teď všichni v rozpacích.

JIŘÍ (*Věře*): Pojď dál ...

ALENA (*po trapné pauze*): Vy jste vdaná?

VĚRA: Ne.

ALENA: To buďte ráda. Žena, když chce v životě něco udělat, tak by měla zůstat svobodná.

VĚRA: A co vy chcete v životě udělat?

ALENA: Já tančím.

VĚRA: Vy jste u divadla?

ALENA: Ne, já se teprv učím! Já chodím dvakrát týdně do baletní školy, to tady vede paní Faktorová, ona byla kdysi v Brně u baletu ve Státním. Ta je moc dobrá!

VĚRA: A jinak nejste zaměstnána?

ALENA: Zatím ne. Jestli mě nenasadí.

VĚRA: Tak to se můžete úplně věnovat baletu.

ALENA: Vždyť mám domácnost! No ne, opravdu, já toho mám moc, (*ukazuje na prstech – první prst*) já mám domácnost, (*druhý prst*) já musím uklízet, (*třetí prst*) mám balet, (*čtvrtý prst*) mají mě nasadit, (*pátý prst*) no a vůbec mám celou domácnost. A tančit, Jiří si myslí, že je to jenom poskakování, ale to je práce, to nám říkala paní Faktorová, jak Nižinskij ... kolik ten cvičil! Vůbec umělci ... takový Kubelík! Člověk má

milovat svou práci. Mohla byste žít bez práce? Já ne ... Kdyby se mi něco stalo s nohama, já bych si vzala život ... No ne, vážně! Já jsem na to často myslela.

VĚRA: Jak byste to udělala? (*Stojí nyní u psacího stolu a prohlíží si jeho nepořádek, papíry, knihy, z nichž některé bere do ruky, jako by k nim měla starý důvěrný vztah*)

ALENA (*samozřejmě*): Snědla bych tubu tam těch lumínálů, co má Jirka na stole. To by nestačilo?

VĚRA: To by stačilo.

ALENA: Já si myslím, že každý člověk má na světě své poslání, protože jaký by měl život smysl? Máme žít jako zvířátka?

JIŘÍ (*tlumeně*): Prosim tě, nech ty fráze!

ALENA: To nejsou fráze! Každý člověk má svoje poslání!

JIŘÍ: Už když byla malá, měla plenky značky Terpsichore, do jiných čurat odmítala.

ALENA: Závidíš. Protože tvoje poslání je dělat u firmy poslička!

VĚRA (*Aleně*): Nepslochejte ho! Vždycky dělal rád cynika. A přitom hořel pro architekturu jak apoštol ... (*Jiřímu*) Odkud si tady vypůjčuješ knihy?

JIŘÍ: Jezdím si pro ně do Brna. Snažím se studovat.

ALENA: Jo – a hlavně v noci, abych nemohla spát.

VĚRA (*nadzvedla těžítka, kterým je zatížena kupa kreseb a rysů; prohlíží si je*): Kde vlastně děláš?

JIŘÍ: Kresliče tady u firmy.

VĚRA: Ale tohle pod tím těžítkem, to přece neděláš pro firmu.

JIŘÍ: Ne, to dělám pro sebe.

ALENA: Pokreslí každý papír.

VĚRA: Co chcete. Na světě nebude už pomalu jediný celý dům ... a tady jsou zelené ulice a vysoké domy ze skla ... Tady by se žilo ... (*Prohlíží podrobně je-*

den výkres; pro sebe) to je nádraží? ... (Aleně) Pořád ho zajímá urbanismus, že.

ALENA (*zřejmě ji to slovo není známé*): Prosím?

VĚRA: Urbanismus. (*S údivem, že Alena nechápe*) To je přece jeho specializace!

KRÚTOVÁ (*vešla do druhého pokoje, aby odtud mohla zakřičet na Alenu*): Ali! Pojď mi pomoci!

ALENA (*odbíhá do druhého pokoje*): On se o můj balet taky nestará!

VĚRA: Tak ty si žiješ sám ... v takových krásných prázdných domech ... (*Klade na kupu výkresů opět těžítka*)

9

Krútová s Alenou připravují v druhém pokoji stůl k snídani. V prvním pokoji osaměl Jiří s Věrou.

JIŘÍ: Kde zůstal Toník?

VĚRA: Šhání spojení. Má mě tu předat dál.

JIŘÍ: A jak ses tu vlastně octla! Mluv honem! Řekni mi všechno!

VĚRA: Buď klidný. Toník každou chvíli zavolá, a půjdu. Vůbec nikoho jsme tu neznali, a na ulicích je to nebezpečné, za žádnou cenu mě tam pechtěl nechat.

JIŘÍ: Co se pořád omlouváš? Vždyť je to samozřejmé, žes přišla ke mně.

VĚRA: Není to samozřejmé. Už dlouho jsme se neviděli.

JIŘÍ: A to už si mě nepamatuješ?

VĚRA: Blázninku ... Ale copak vím, jestli jsi to ještě ty? ... Proto ti taky Toník volal, chtěli jsme s tebou nejdřív mluvit ... ale pak jsme museli z cukrárny

pryč, a tak jsem šla k tobě přímo ... Protože já už jsem opravdu nemohla zůstat venku ... Začínalo mi být na omdlení ... Už utíkám tři dny ... V Kolbence nás vybrali, celou organizaci ...

JIŘÍ: V Kolbence! Vždyť tam jsem je všechny znal!

VĚRA: Ano, znal!

JIŘÍ: A kam půjdeš dál?

VĚRA: Musím zmizet. A soudruzi potřebovali poslat někoho na Slovensko; tak jdu. Může to tam začít každou chvílí.

IO

KRÚTOVÁ (*otvírá dveře do prvního pokoje*): Jestli se neurazíte ... (*Zve do druhého pokoje*) Stejně je to jen válečná snídaneň ... linii tím neztratíte ... (*Aleně*) Tak pomoz, Ali ... (*Věře*) Posadte se!

Jiří a Věra přešli z prvního do druhého pokoje.

KRÚTA (*přichází také ke stolu a nabízí Věře místo*): Prosím.

KRÚTOVÁ (*volá Alenu ke stolu*): Ali!

ALENA: Já už jsem snídala.

KRÚTOVÁ: Aspoň sednout by sis mohla s námi.

Věra, Jiří, Krúta, Krútová sedí u jídelního stolu a začínají snídát; Alena je ve vrtošivé náladě: jde k oknu a civí z něho ven.

Prosím tě, co tam vidíš?

ALENA (*dívá se dolů*): Nějací SA a hitlerjugend.

KRÚTA: Berte si, milostivá!

VĚRA (*znepokojeně*): Co tam dělají?

KRÚTA: Ale mají dnes zas nějakou parádu a to vždycky pustí domovník ty hitlerjugendy na střechu a v celém baráku je rámus.

ALENA: A já se tam zas dnes nebudu moct opalovat; to je u půdy taková rovná stříška, tam když si lehnete, tak vás není odnikud vidět; Zuzana je tak opálená, a já vůbec ne . . . Já na to nemám čas!

JIŘÍ (*zpozoruje náhle, že se Věra ošívá a uvolňuje si límec u krku*): Je ti něco?

VĚRA: Ne, to nic není.

KRÚTOVÁ: Jste unavená po té noční směně. Potřebujete se najíst.

ALENA (*leluje, prochází se, pak si zase sedá na okraj psacího stolu*): Kdyby aspoň byly vajíčka. (*Věře*) Máte ráda vajíčka? (*Věra si neuvědomuje, že otázka patřila jí. Mlčí. Je chvíli ticho, do něhož zvenku otevřeným oknem dolehne nepříjemný rámus bubinků a píšťal. Krútová musí zachránit situaci.*)

KRÚTOVÁ (*Věře*): Jestli máte ráda vajíčka?

VĚRA (*ochotně*): Ano, mám.

ALENA: Já taky.

JIŘÍ (*Aleně*): Prosim tě, nemohla bys zavřít to okno?

ALENA (*ignoruje Jiřího, přestože stojí kousiček od okna. Věře*): A co máte radši, žloutek nebo bílek? Já žloutek. Pro mě by mohly být vajíčka jenom se žloutkem. (*Uvidí, že se na ni Jiří dívá a tak rychle pokračuje, aby dál zamlouvala jeho přání*) Když je neděle, tak by měly být vajíčka. Protože když je neděle, má být člověku veselé. Jenomže u nás nikdy veselo není.

JIŘÍ: Prosim tě, nemůžeš zavřít to okno?

ALENA (*Věře*): Vy jste měla někdy veselou neděli? Ale ne jen tak, že třeba jdete k vodě nebo tancujete, ale aby vám bylo opravdu veselo!

VĚRA: Myslím, že měla.

ALENA: Já nikdy!

KRÚTOVÁ: Já nevím, co se ti nelíbí.

KRÚTA: Je tu docela normálně!
Jiří vstává od snídaně a jde zavřít okno.

ALENA: Normálně jo. Normálně, to je právě blbě.

KRÚTA: Mně je veselo.

VĚRA (*které se nějak špatně dýchá*): Jiří, mohl bys to okno nechat otevřené?

Z tobo má Alena pekelnou radost a začíná si ostentativně pískat. Jiří se musí vrátit od okna, oknem musí dále znít bubinky a Jiří musí projít kolem Aleny a docela zblízka slyšet melodii slágru o svlečně, jenž bzučí od rána Aleně v hlavě.

JIŘÍ (*Věře*): Tobě není dobře?

KRÚTA (*prudce proti Jiřímu*): Ne! Ale máme rádi čerstvý vzduch!

ALENA (*prozpěvuje*): . . . tak se jak řádná svlečna vysvěču do kůže . . . (*Náhle se přeruší*) A stejně tu není veselo a to je všechno kvůli těm klíčům. Mohla jsem celé dopoledne tančit.

JIŘÍ: Snad se může stát takový omyl, ne?

KRÚTOVÁ (*sladce a významně*): O m y l e m zamknul a o m y l e m vzal oboje klíče.

JIŘÍ: No a jak? Schválně?

KRÚTOVÁ (*sladce*): Schválně.

JIŘÍ: Proč schválně?

KRÚTOVÁ (*sladce*): Bude lépe, když o tom nebudeme před návštěvou mluvit.

JIŘÍ (*vybuchne*): Vy si ale umíte pořad drammatizovat to svoje nic!

Je moment ticha.

KRÚTA: Aspoň když je na návštěvě dáma, měl by ses chovat jinak!

KRÚTOVÁ (*zle mírným hlasem*): Nech ho . . . Já jsem nechtěla před návštěvou, ale když sám začal . . . Kdo ti to ráno telefonoval?

JIŘÍ: To je jedno.

KRÚTOVÁ: Aleně's říkal, že vůbec nevíš.

JIŘÍ: Nevím.

KRÚTOVÁ (*Věře*): Představte si: v neděli ráno, a zrov-

na než má Alena odejít na zkoušku, mu najednou někdo volá. A chce, aby honem někam šel. A Jiří přitom neví, kdo to je. Věřila byste tomu?

VĚRA: No ... je to zvláštní.

KRŮTOVÁ: To si myslím. A on toho neznámého poslechne, vezme si oboje klíče a zamkne byt, a my nemůžeme ven.

VĚRA: Jiří ale býval vždycky roztržitý.

KRŮTOVÁ: Myslíte, že je to roztržitost? (*Jiřímu*) A kdo to tedy byl, ten tvůj neznámý?

ALENA: Říkal, že tam ten člověk vůbec nepřišel.

KRŮTOVÁ: Ani se nenamáhal něco si vymyslet. To se ví, že tam nikdo nebyl. Nejsem tak naivní, abych neprokoukla, že ten telefon byl smluvený! Nechal se prostě někým zavolat, udělal rozčileného, vzal klíče a zamkl byt, aby se Alena nedostala ven.

JIŘÍ: Prosím vás, proč bych tohle dělal?

Krůtová se tajemně usmívá.

No proč?

KRŮTOVÁ (*sladce*): Ty nežárliš? ... (*Po pauze*) Mám ti připomenout, jak jste byli u řeky?

KRŮTA (*oživen*): Tedy, milostivá, to si nechte vyprávět. Alena má ty plavky, ty jak jsou teď moderní –

KRŮTOVÁ: Ze dvou dílů.

KRŮTA: Ano. A byli se koupat, a jak udělala Alena ve vodě tempo, tak se jí to tam vzadu utrhlo – (*Ukáže rukou na záda*)

KRŮTOVÁ: Měla uvolněný knoflíček.

KRŮTA: Jo. A ta podprsenka jí málem uplavala.

ALENA: Copak jsem za to mohla?

KRŮTA: A vedle ní plaval náhodou nějaký –

KRŮTOVÁ: No byl to její bývalý spolužák z gymnasia.

KRŮTA: A viděl ji bez té podprsenky. A to je všechno.

Je to celé k smíchu, že? Ale Jiří na ni týden nemluvil.

ALENA: Ale vždyť na tom vůbec nic nebylo. Dyť pod

vodou to není vidět, to je víc vidět, když jsem oblečená, ten tvar, voda to docela zkreslí, ten tvar.

KRŮTOVÁ (*Jiřímu*): Já do tebe moc dobře vidím, Jiří. Ty máš strach, aby se Alena nedostala k divadlu, protože ty bys nemohl žárlivostí jíst ani spát. Ale zakázat balet se jí taky bojíš, protože víš, že by se ti Alena vzbouřila. A tak na to jdeš zchytra. Víš, že když nebude chodit na zkoušky, tak ji nakonec nenechají vystupovat, nikdo se o ní nedoví, a k divadlu se nikdy nedostane. A proto's ji zamkl ... (*Věře*) Vezměte si ještě ...

VĚRA: Já už nemůžu ... prosím vás jenom o trochu vody ...

JIŘÍ: Co je ti?

KRŮTOVÁ: Je vám něco?

VĚRA: Ne, ne, nic, jenom žízeň ...

JIŘÍ (*divá se starostlivě na Věru a vidí, že je jí velmi zle*): Věro! Tobě je špatně!

VĚRA: To přejde.

Chce vstát ze židle. Pokouší se o ni mdloba. Zavrávorá. Jiří ji zachytí, ale Krůtová se rychle ujímá iniciativy.

KRŮTOVÁ (*odbání oba muže do proního pokoje*): Jděte tam!

VĚRA (*pokyne sama Jiřímu, aby odešel*): Nechoď od telefonu!

KRŮTOVÁ (*odvádí Věru do lenošky*): Pojdte, lehněte si na chvílku.

KRŮTA: Pojď, ať tady nerušíme.

II (PŘELÍČENÍ)

Jiří odchází s Krútou do prvního pokoje.

KRÚTOVÁ: Migrenal?

VĚRA: Valeriánky, prosím vás! (*Sedá si do křesla*)

KRÚTOVÁ (*posílá Alenu do kuchyně*): Ali, vodu a cukr.

KRÚTA: Máme spolu stejně ještě co mluvit.

KRÚTOVÁ: To budou nervy. To já znám.

KRÚTA: Protože to není jen to, žes tady Alenu zamkl, tady jde o víc. Tady jde o klíče vůbec.

KRÚTOVÁ: Já mám t a k y srdeční neurózu; však jste viděla, v čem tady žiju.

Alena přináší cukr a vodu, Věra pije, Krútová kape valeriánky na cukr.

KRÚTA: Ještě když jsi u nás nebydlel, měli jsme troje klíče. Jedněch jsem užíval já, jedněch má žena a jedněch Alena. Řekl jsem ti, aby sis dal od nich udělat u zámečnicka duplikát, abys měl vlastní, čtvrté klíče.

KRÚTOVÁ: O mne nejde. Ale Alena mi leží na srdci.

KRÚTA: Nechal sis udělat ten duplikát?

VĚRA: Proč, Jiří ji má rád.

KRÚTOVÁ: Rád?

KRÚTA: Odpověz, nechal sis ho udělat ?

KRÚTOVÁ: Myslíte, že žárlivost je důkaz lásky?

KRÚTA: Nechal nebo nenechal?

KRÚTOVÁ: Myslíte?

KRÚTA: Tak odpověz!

KRÚTOVÁ: Ne, ne.

KRÚTA: Nenechal si ho udělat.

KRÚTOVÁ: To není láska, to je sobectví.

KRÚTA: Ale tím to neskončilo.

ALENA: Já mám přece právo na svůj život!

KRÚTOVÁ: A na svůj talent!

KRÚTA: Z těch tří svazků se jeden ztratil. Nevíš, kdo ho ztratil?

KRÚTOVÁ: Alena může mít velké úspěchy!

KRÚTA: No tak, odpovídej mi!

JIŘÍ: Nevyslychej. Nejsem obžalovaný.

KRÚTOVÁ: Ale on?

KRÚTA: A co když jsi obžalovaný!

KRÚTOVÁ: Chce z ní mít jen nástroj pro svou rozkoš!

KRÚTA: Ty klíče jsi ztratil ty.

KRÚTOVÁ (*omlouvá se za své rozhořčení*): Odpustte . . .

KRÚTA: A tak ze tří svazků zbyly dva.

KRÚTOVÁ: Běž sklidit nádobí, Ali.

Alena pomalu odejde do prvního pokoje.

KRÚTA: Dva svazky klíčů na čtyři lidi! Jedněch jsem užíval já, a moje žena, jedněch ty s Alenou dohromady.

KRÚTOVÁ (*Věře, která se napřimuje v křesle*): Je vám líp?

Věra přikyvuje a narovnává se.

KRÚTA: A dneska sis přivlastnil oboje klíče.

JIŘÍ: Vrátil jsem vám je.

KRÚTA: Oboje?

JIŘÍ: Ty vaše.

KRÚTA: A ty druhé jsou tvoje?

KRÚTOVÁ: Já jsem podruhé vdaná. Můj první muž byl herec.

KRÚTA: Nechals je udělat ty?

KRÚTOVÁ: Alena je nadaná po něm.

KRÚTA: Anebo's je sám soustruhoval?

VĚRA (*vytáhne z kabely zrcátko; chtěla se upravit a tu se uvidí*): Já vypadám!

KRÚTA: Ty druhé klíče jsou taky moje, a ty mi je dáš!

ALENA: Ale to jsou přece naše klíče! Opravdu!

KRÚTA: Vaše? Tak teda jednou provždy. Na každém kroužku jsou dva klíče. Klíč od domu a klíč od bytu.

Majitelem domovních klíčů je domovník a majitelem klíčů od bytu jsem já. Vy máte klíče jen p r o p ů j - č e n y, jeden ode mne a jeden od domovníka, ale vlastně oba dva ode mne, protože na ty domovní klíče platím domovníkovi každého čtvrt roku já a ne vy a platím za t ř i klíče, i za ten, co jsi ztratil. Rozhodnuto.

VĚRA (*vstává*): Už je mi dobře.

KRÚTOVÁ (*vede Věru do prvního pokoje*): Tam je zrcadlo.

KRÚTA: Ty klíče mi dáš!

JIRÍ: To má být hra na soud? Tak na tuhle hru já nehraju.

ALENA: Ale spravedlnost přece musí být! Otec má pravdu! Tys udělal chybu, tak musíš být potrestán.

JIRÍ: Taky dobrovolná soudkyně. Člověk si myslí, že jsou to prostě lidé, ale oni jsou to soudci! Dobrovolný tribunál zasedá bez přestávky. Člověk se narodí, je vyslýchán a zemře.

Zazvoní zvonek. Krúta jde do předsíně otevřít.

KRÚTOVÁ (*Aleně*): Pojď, uklidíme.

Vracejí se s Alenou do druhého pokoje a dávají nádobi na podnos. Z předsíně je slyšet hlasy.

JIRÍ (*který napjatě naslouchal*): To je domovník.

KRÚTOVÁ (*Aleně, která zvedá podnos s nádobím*): Pozor! Pozor! (*Odchází s Alenou do předsíně*)

12

SEDLÁČEK (*vchází do druhého pokoje doprovázen Krútou. Je to starší muž podivně oblečený: papuče, košili se šlemi, ale taky rajtky od uniformy, kožený pas a pouzdro s pistolí. Směs fotrovství a frajtrovství při-*

břivaná komplexem méněcennosti): Tak jsem se díval, jak jste vyzdobili okna. To nemáte větší prapory?

KRÚTA: Bohužel, opravdu nemáme větší prapory.

SEDLÁČEK: To je chyba, pane majór. Náš barák nesmí dělat hanbu ulici.

JIRÍ (*uklidněn mávne rukou*): To nic . . . Jak je ti?

VĚRA: Už je to dobré.

KRÚTA (*zdvořile*): Taky na přehlídku?

SEDLÁČEK (*s gestem k nedooblečené uniformě*): Samozřejmě. (*A pak náhle bez přechodu*) Víte, co je to rohožka?

KRÚTA: Co prosím?

SEDLÁČEK: Rohožka. Na čištění bot, jestli rácte vědět.

JIRÍ: Jsem hrozně rád, žeš přišla. A že ti mohu pomoci.

SEDLÁČEK: Od včerejška jsou vydrhnutý schody, a dnes už jsou zase zaprasený.

KRÚTA: Ale to my jsme neudělali!

SEDLÁČEK: Šlápoty vedou k vašim dveřím.

JIRÍ: Stejně na vás pořád myslím . . . na všechny.

SEDLÁČEK: Má stará je hloupá. Ta by dřela furt. Ale já jí to nedovolím.

VĚRA: Prožil jsi s námi kus života.

SEDLÁČEK: Německej národ toho má dnes tolik, že nemůže chodit za druhejma s hadrou v ruce.

JIRÍ: Potkal jsem jednou Toníka v Brně, ale mluvil se mnou, jako bychom se nikdy neznali.

KRÚTOVÁ (*v zástěře a s utěrkou na nádobí nakoukne zvědavě z předsíně do druhého pokoje*): Co je, pane Sedláček?

SEDLÁČEK: Zaprasený schody, milostivá.

VĚRA (*mluví teď s velkým vnitřním důrazem, ale bez jakékoli útočnosti*): To musíš pochopit, že s tebou tak mluvil.

KRÚTOVÁ: Ale to my nel!

SEDLÁČEK: Tak kdo?

VĚRA: Jedni se perou v aréně, a druzí se na to z hlediště dívají.

KRŮTOVÁ: Leda že zeť. Ten byl ráno pryč.

SEDLÁČEK: Mladej?

VĚRA: A on je v aréně a ty jsi v hledišti.

SEDLÁČEK: A kde je vůbec mladej?

KRŮTA: Má návštěvu.

KRŮTOVÁ: Vždyť přišla rovnou od vás.

SEDLÁČEK: Ze zbrojovky? Nějaká nasazená?

KRŮTOVÁ: Inženýrka z Kolben Daněk, naše známá!

VĚRA: Ale svět, co vznikne, nebudou dělat ti, co se dívali.

JIŘÍ: Jsi si tím tak jista?

SEDLÁČEK: V konstrukční kanceláři?

KRŮTOVÁ: Ano. Celou noc.

JIŘÍ: Ti, co bojují, nejvíc umírají.

SEDLÁČEK: Tak ty schody dáte do pořádku.

JIŘÍ (*mluví nadále s nenávislným důrazem*): Kdo tu zůstane?

KRŮTA: Ty schody, prosím, to je věc mého zetě.

JIŘÍ: Kdo ho bude dělat, ten svět, co vznikne?

SEDLÁČEK: Jako hlava domácnosti jste vedenej vy.

JIŘÍ: Kdo ho bude dělat?

SEDLÁČEK: Major Krůta!

JIŘÍ: Zase ty myši, které vždycky všechno přežijí a všemu se přizpůsobí.

SEDLÁČEK: Já mám odpovědnost za barák.

JIŘÍ: Ty malé myši –

SEDLÁČEK: ... vy za domácnost.

JIŘÍ: ... které nakonec vždycky všechno ovládnou.

SEDLÁČEK: Ostatně jestli chcete, já to mladému vytmavím. (*Obrací se k prvnímu pokoji*)

VĚRA (*s náhlým pochopením*): Jiří! Tobě je tu s nimi úzko!

KRŮTA (*volá za Sedláčkem*): To jó!
Sedláček otvírá dveře do prvního pokoje.

KRŮTOVÁ: To mu patří! (*A vrací se znovu do kuchyně, aby doutírala nádobí, takže Krůta v druhém pokoji osami*)

13

SEDLÁČEK (*vejde do prvního pokoje*): Poklona.

JIŘÍ: Dobrý den.

SEDLÁČEK (*nasadí bodrý tón*): Slunko svítí, pánbůh nám přeje, bude hezkej den ... (*Obrací se zdvořile k Věře*) Vy prej jste z Kolben Daněk?

VĚRA: Jak to víte?

SEDLÁČEK: Paní říkala. (*Snaží se dát do hovoru konverzачní tón*) Že se vám chce jezdit do Vsetína?

VĚRA: Povinnost je povinnost.

SEDLÁČEK: Povinnost je povinnost. To je správný ... (*Obrátí se náhle k Jiřímu*) Já chci mluvit s tebou, mladej. Jestlipak víš, co je to rohožka?

JIŘÍ: Rohožka?

SEDLÁČEK: Na čištění bot. Nevíš. Tak se to budeš muset naučit. Je svátek, a celý schody jsou zaprasený. Kdo si myslíš, že to bude umývat? Už jsem to říkal majorovi. Kraft durch freude! Utřeš schody. (*Věře*) Trochu sportu mu neuškodí, že jo, mladá paní ... Vy jste prej měla něco ve Zbrojovce?

VĚRA: Ano.

JIŘÍ (*snaží se varovat*): Pan Sedláček je totiž ve Zbrojovce verkšuc.

SEDLÁČEK: Jak jste tu dlouho?

VĚRA: Včera jsem přijela.

SEDLÁČEK: Aha ... tím rychlíkem. V poledne?

VĚRA (*váhavě*): Ano.

SEDLÁČEK (*přemýšlí*): Co jede přes Olomouc?

VĚRA: Ano.

SEDLÁČEK: No to musíte bejt utahaná. Paní povídala, že jste byla celou noc v konstrukci.

VĚRA: Co se dá dělat! Válka je válka.

SEDLÁČEK: Válka je válka. To je správný. Když se má udělat nějaká nová zbraň, tak se musí dát takový dvě fabriky dohromady a dělá se celou noc.

VĚRA (*se usměje omluvně na Sedláčka a obrátí se k Jiřímu*): Tak Jiří, my jsme dohodnuti a já budu muset jít. (*Podává Jiřímu ruku*)

SEDLÁČEK (*couvne ke dveřím*): Ale já bych se vás chtěl ještě na něco zeptat.

VĚRA: Nezlobte se, ale já už – (*Jde směrem ke dveřím*)

SEDLÁČEK (*stojí u dveří, zvedá ruku*): Počkat!

Věra pochopí, že se ven nedostane, zastaví se.

Třeba bych se vás chtěl zeptat, kterej náš inženýr včera v tý konstrukci byl. –

VĚRA: To vy víte jistě líp než já, když jste verkšuc.

SEDLÁČEK: Ale já bych to chtěl slyšet od vás.

VĚRA: Nechte si tyhle chytačky. Vy víte moc dobře, že jste vojenský podnik a že jsou to věci, o kterých mluvit nesmím.

SEDLÁČEK: Když jste mohla říct paní, že jste celou noc rýsovala v konstrukci, tak můžete taky říct verkšucovi, kdo tam s vámi byl, ne?

Věra mlčí.

Přesto tam s vámi někdo byl, ne? (*Domovník vychutnává půvab útoku*) Nebo jste tam rýsovala sama? Co?

Věra mlčí.

No tak? Neřeknete ... A vůbec ... – kde ta konstrukční kancelář je? ... Nevíte? ... Co?

Věra mlčí.

Tak já vám tedy něco povím: žádněj rychlík v poledne z Prahy nepříjíždí. Co tomu říkáte? A v konstrukci včera v noci vůbec nikdo nebyl. Mám ji hned za bránou.

VĚRA (*sebrala se k protiútok*): To vím líp než vy, že v konstrukci nikdo nebyl. A že žádný vlak v poledne nepříjíždí, to ví každý.

SEDLÁČEK: Nevykrucujte se, paničko, vy jste říkala, že jste přijela poledním vlakem.

VĚRA: No ano, říkala.

SEDLÁČEK: Ale žádný polední vlak nejezdí!

VĚRA: Já vím, že nejezdí ...

Sedláček je vyveden z míry.

Jenomže nevím, proč bych vám musela říkat pravdu.

Vám můžu klidně říct, že jsem přijela na velbloudu.

A zas vám po tom nic není.

SEDLÁČEK (*dotčen a stále vyveden z míry*): Vy jste nějaká moc velká dáma!

VĚRA (*přesvědčena, že domovníka dostatečně zmátla, jde si vzít svůj plášť*): Tak doufám, že už toho výsledku necháte.

SEDLÁČEK: Jak račte, já jsem jenom malej člověk.

VĚRA (*plášť v ruce*): Sbohem, Jiří, já půjdu.

SEDLÁČEK (*nechává jít Věru mlčky ke dveřím, vytahuje z pouzdra revolver a říká se stejnou úslužností*): Já nemám právo vás vyslychat.

JIŘÍ: Pane Sedláček, vždyť je to naše známá, vždyť nás přece znáte!

SEDLÁČEK (*namíří revolver na Věru*): Domovník není vůl, mladej. (*Věře*) Čelem vzad, dámo! No tak.

Věra se otáčí velmi zvolna čelem vzad.

A oni si tě teda vyšetří vyšší páni, kterým vlakem's přijela.

Domovník chce tlačit Věru před sebou ven, mezitím však zvedl Jiří ze svého psacího stolu těžítka a udělal s ním několik kroků k domovníkovi, který je k němu obrácen zády, jako by ho chtěl těžítkem udeřit.

II. VIZE

Oba pokoje zmizely. Jiří stojí s těžítkem v ruce uprostřed prázdnoty. Bubinky, které zněly v předchozích scénách, znějí stále, dokonce silněji, v poryvech, jako přicházející a odcházející břmění.

ALENA (*přibíhá k Jiřímu, dívajíc se se strachem vzbůru, jakoby k mrakům, jež se zdají břmít*): Jiříčku! Slyšíš? (*Když vidí, že se na ni Jiří dívá poněkud nepřítomně*) No tak! (*Něžně, dětsky*) Já jsem přece tvoje dítě, musíš mě chránit, no řekni, že jsem tvoje dítě ... (*Tulí se k němu*)

JIŘÍ: Ano, jsi moje dítě.

ALENA (*dětsky*): Já jsem se chtěla slunit, a je bouřka!

TONÍK (*objeví se u nich*): To není bouřka, to je stěelba, můžeš se jít slunit.

ALENA: To není bouřka?

JIŘÍ (*zcela upřen na Tonika*): Když uhodím, tak čtyři lidé zahynou!

Alena vidí, že si jí nikdo nevšimá a odchází šouravým krokem lelkujícího dítěte.

TONÍK: Jeden váží někdy víc než čtyři. Věra je kurýr, Věra má poslání.

JIŘÍ: Ano! Ale její život je stále na vlásku. Kdežto jejich životy jsou mnohem více jisté. Tak co váží víc, nejisté nebo jisté?

TONÍK: Co je veliké, pohrdá jistotou.

JIŘÍ: Veliké! Co je ta tvoje velikost? Možná, že jenom chyba zraku, který způsobuje, že nevidíte do blízka,

vidíte jenom stíny v dálce, chcete jít za nimi a tápavě jak slepci dupete pak po všem, co kolem vás žije! Proč mám pro něčí chybný zrak odsoudit na smrt čtyři obyčejné lidi? Kdo mi dal právo k tomu rozsudku? Já přece nejsem soudce! Já odmítám být soudce!

Při posledních slovech Jiřího objeví se na scéně dva muži, které známe z první vize.

PRVNÍ MUŽ: Ovšem že nejsi soudce! Ty jsi král!

DRUHÝ MUŽ (*dívá se na těžítko v Jiřího ruce*): Kam s tím šutrem?

JIŘÍ: To není šutr.

PRVNÍ MUŽ: To je žezlo! (*Posměšně*) Vždyť říkám, že je král.

DRUHÝ MUŽ (*posměšně se Jiřímu klání*):

Tak dovol, abych se tě bál.

A čeho ty jsi vlastně král?

PRVNÍ MUŽ (*vykřikuje jako vyvolavač do úžasného rámusu bubinků a píšťal, které se teď rozezněly jak hudba divokého karnevalového reje*):

Král podvazků, král podprsenek,
král klíčů, král domácích scének,
král ženy, kuchyně, král tchyně,
král Ponožka, král na Vsetíně,
král závětrných úniků,
král kšand a císař nočníku!

JIŘÍ (*se zuřivě brání posměchu a křičí do rámusu*): Přestaňte! To nebyl únik! Musel jsem mít nejdřív domov! Půdu pod nohama! Půdu pod nohama!

V té chvíli objeví se vzadu na jevišti půda s dvěma vikýři ve střeše a s jakýmsi prostěradly sušícími se na šňůře. K půdě vedou dřevěné schody. V té chvíli utichne rámus bubinků a ozývá se jen zdálky.

DRUHÝ MUŽ (*ukazuje se smíchem na půdu, pošklebuje se po Jiřím*): Půdu.

PRVNÍ MUŽ: Kraluj své půdě, rytíři,
své půdě s dvěma vikýři!

JIRÍ (*se obrátí k půdě a vidí, jak zpoza jednoho prostěradla vystrkuje blavičku Alena. Netrpělivě*): Co tam děláš?

ALENA: Já se tady sluním! ... Na stříšce ... (*Důvěrně*) Jiříčku ...

JIRÍ (*dívá se vzbůru k půdě a je velmi netrpělivý*): Co je?

ALENA: Pojď sem.

Jiří udělá dva kroky k půdě. Alena mu šeptá dolů.

Já jsem tady úplně nahý!

PRVNÍ MUŽ:

Kraluj své půdě, králi,
abychom se ti smáli!

JIRÍ (*otáčí se k Prvnímu muži. Půda se mezitím ztrácí. Křičí*): To není pravda, že jsem dezertoval! Odešel jsem jen jako voják čekat v záloze, až přijde moje chvíle! (*Pozvedá na důkaz svých slov těžítka*)

DRUHÝ MUŽ (*volá na Jiřího z opačné strany než První muž*): Nečekals na nic, králi!

JIRÍ (*obrací se na druhou stranu k Druhému muži*): Čekal!

PRVNÍ MUŽ (*opět z druhé strany*): Minulost nepředěláš, králi!

VĚRA (*objeví se náhle u Jiřího a volá na Prvního muže*): Jak to, že nepředělá?! ... (*A pak se obrací vroucně a vzrušeně k Jiřímu*) Nevěř jim. Co je minulost? Cesta, a nikdo nemůže vědět jaká, a kam vede, teprve budoucnost tu cestu udělá dá jí smysl! Žádná minulost není definitivní! Každá minulost se dá spasit!

JIRÍ (*vzrušeně*): Ano! Když ho nezabiju, tak je pravda, že jsem dezertoval. Ale když ho zabiju, je pravda, že jsem odešel jako voják do zálohy a čekal s kamenem v ruce! Věříš mi, Věro?

VĚRA: Věřím! Vždycky jsem ti věřila!

JIRÍ (*pozvedá těžítka*): Mám svou minulost tady! Tohle je celý můj život! Držím ho v ruce!

VĚRA (*teď si teprve všimne těžítka v Jiřího ruce a zděsí se*): Proboha, Jiří, vždyť je to náhrobní kámen!

JIRÍ: Ne! To je můj život!

TONÍK (*přistoupí k Jiřímu*): Pořád myslíš jen na svůj život. To je svět, co držíš; hraje se o jeho osud, a ty ho máš teď na chvíli v ruce!

Na jevišti je opět vidět půdu.

DŮSTOJNÍK (*přichází k schodišti a volá vzbůru*): Hele! Moje kočka!

ALENA (*za prostěradlem*): Nechte mě být! Já jsem vdaná!

DŮSTOJNÍK: Muže se neboj! Muž je na řetěze! (*Stoupá vzbůru po schodech*)

JIRÍ (*vidí scénu u půdy, svírá těžítka a říká přes zuby*): Já ho zabiju.

ALENA (*se bojí, křičí*): Jděte pryč! Já jsem nahý!

DŮSTOJNÍK (*je už nahoře*): Tím lépe pro mne! Kočko!

JIRÍ: Já ho zabiju!

A bubinky s píšťalami znovu zesilují svůj hlas, je to teď halasná, řvavá a rychlá scéna, když repliky následují velmi rychle za sebou v strhujícím crescendu.

PRVNÍ MUŽ: Zabij ho, králi!

ALENA (*uniká mezi prostěradly, důstojník ji pronásleduje s vychutnávající pomalostí*): Jděte pryč!

DRUHÝ MUŽ: Zabij ho žezlem, když jsi král!

VĚRA (*úzkostně*): Zahod' ten náhrobek!

PRVNÍ MUŽ: Král Ponožka, král budíků!

JIRÍ: Ale já neumím zabíjet!

PRVNÍ MUŽ: Král kšand a císař nočníku!

ALENA (*zoufale*): Jděte pryč! Já jsem nahý!

DRUHÝ MUŽ: Zabij ho, králi!

VĚRA: Zahod' ten náhrobek! Prosím tě, prosím tě!!

TONÍK: Nepouštěj!

ALENA: Jiříííčku! ... Jiříčku! Pomoc!!!

JIRÍ (*zvedá v ruce těžítka, ale obrací se na opačnou stranu, než je půda s důstojníkem, na tu stranu, kde v pře-*

dešlém obraze stál domovník): Ta závrať, držet v ruce svět!

VĚRA: Ne, nesmíš, nesmíš, ne!

DRUHÝ MUŽ (*rozhořčen, že se Jiří odvrací od pudy, na níž v hrůze ječí Alena*): Zabij ho, zbabělče!

JIŘÍ (*napřabuje těžítka*):

Jdi, Věro! Můžeš jít! Máš volnou cestu!

A ty mi odpusť, držím v rukou svět
a musím zabít! Odpusť, Alenko!

14

Na scéně jsou opět oba pokoje. Jiří udeřil, a domovník se skácel k zemi. Do druhého pokoje vchází zezadu Krůtová a za ní Alena.

VĚRA (*přidušeně*): Jiří! (*Pak se rychle sklání k ležícímu domovníkovi, aby zjistila, zda žije*)

Jestliže jedná pobotově, účelně a borečně, Jiří stojí naopak v jakémsi nepřítomném klidu, otírá si mimoděk těžítka o sako a pomalu ho odkládá na stůl.

KRŮTOVÁ (*má ještě vlnké ruce od nádobí, otírá si je o zástěru, kterou si později svléká*): Tak a hotovo.

KRŮTA: No slyšeli jste. Jiří a pořád Jiří. Neočistil si boty.

ALENA: Tak ať ty schody umyje Sedláček. Od toho je domovník.

KRŮTOVÁ: To bývalo.

KRŮTA: A zase bude. Jenomže dnes má domovník moc.

ALENA: To je hroznej Němec: S e d l á č e k .

JIŘÍ: Žije?

KRŮTA: Neboj se! Já si ho hlídám a až se to jednou obrátí, ten mi neuteče!

VĚRA: Je po něm! (*Pak zve Jiřího pokynem hlavy, aby ji pomohl odtáhnout mrtvolu pod gauč*)

KRŮTA (*pokračuje*): Ale o to teď nejde. Jde o to, že v téhle záležitosti nejsem žádnéj Krůta, ale hlava domácnosti a Sedláček není Sedláček, ale hlava domu. A to jsou šarže, který musím respektovat za každýho režimu.

ALENA (*provokativně vzdychne*): Já nevím, proč by nemohla být jednou prima neděle!

KRŮTOVÁ: Co se ti pořád nelíbí, dítě?

ALENA: Copak tohle je život? Jestli si očistil boty, jestli si neočistil boty . . . Život je přece –

KRŮTA: No, co je život?

VĚRA (*když ukryla s Jiřího pomoci domovníka, obledává teď podlahu a stírá špičkou střevice skvrnu na parketách*): Krev.

KRŮTA. Ani nevíš, co chceš říct.

ALENA: Život má být něco velkého!

KRŮTA (*je rádně vyprovokován; přebází po pokoji a jeho slova znějí po celý výstup jak pozoun nad šepotem v předním pokoji*): Aha! Já jsem pro tebe malej! Když žiju poctivě a čestně a chci, aby byla ve všem spravedlnost, v každé drobnosti, tak jsem malej!

Alena se urazí, ztrácí od této chvíle docela náladu a ostentativně neposlouchá, co Krůta říká.

VĚRA (*zpozorovala skvrnu na Jiřího šatu*): Máš sako od krve.

KRŮTOVÁ: Pepi! Alena chce prostě vyniknout!

KRŮTA: Ano! A ty jí pleteš hlavu! . . . Tak ať jde za svým otcem! Ten vynikal!

VĚRA: Jsi od krve. Musíš se jít převlíct.

Jiří jde k šatníku, otvírá ho, svléká si sako, dává ho do skříně na ramínko, sundává jiné sako, obléká si ho.)*

KRŮTA: Ten byl tak velkej, že vám oběma utekl! Anebo Jiří! To je taky velkej člověk! Tak velkej, že nás tu klidně zapomene zamčený! A jak jste se v něm zhlížely!

KRŮTOVÁ: Zklamala jsem se! Jako už tolikrát!

KRŮTA: Protože vždycky toužíš jenom po tom, co se třípytí! Duchaplný student! Architekt! . . . A ž á d n e j architekt.

JIŘÍ (*je převlečen, obrací se teď tlumeným hlasem, ale velmi energicky k Věře*): Teď musíš rychle odtud.

*) Viz str. 571

KRŮTA: On jenom chtěl být architekt, jako Alena chce být tanečnicí.

VĚRA (*vrtí hlavou*): Nemůžu odtud.

JIŘÍ: Musíš.

KRŮTA: Ale když člověk chce něčím být a pak tím není, tak přebějí.

VĚRA: Všem vám tu jde o život!

JIŘÍ: To už nech na mně. To je moje starost.

KRŮTA: Ano. To je to slovo: On přebějí. A nejenom tady. On vůbec přebějí.

JIŘÍ: Tohle je můj svět a já se o něj postarám. Ale ty musíš jít.

KRŮTA: Jako o posledním sletu: Nastupovali dorostenci. Řady jako šňůry, ale já najednou vidím, jak jeden ne a ne najít svý místo.

JIŘÍ: Slyšíš!

KRŮTA (*pokračuje*): Už všichni cvičili, ale ten jeden filosof se motal pořád mezi řadama. Přebějval. *Krůtová se směje.*

VĚRA (*úsilovně přemýšlí; pohybem hlavy ke gauči*): Musíme ho dostat z bytu.

KRŮTA: Vy se tomu smějete.

JIŘÍ: Jak ho chceš dostat z bytu?

KRŮTA: Ale celej Strahov se díval ne na ty, co cvičili, ale na toho filosofa, co se motal a přebějval. A to je Jiří.

JIŘÍ (*zcela přesvědčen a rozhodnut*): Musíme se teď rychle domluvit kde počkáš, a já to vyřídím Toníkovi, až bude volat.

KRŮTA: Ale život nepotřebuje takové individualisty.

JIŘÍ (*vidí Věřin nesouhlas*): Musíš jít, protože jestli tě tady chytanou, tak jsem ho zabil zbytečně.

KRŮTA: Život je povinnost! V tom je celá jeho krása!

VĚRA (*vrtí hlavou*): Ne.

JIŘÍ: Jestli neodejdeš, tak byl celý můj život zbytečný.

KRŮTA (*obráti se náhle ke dveřím do prvního pokoje*): Jdu se podívat, jak mu to Sedláček dává.

**) V brněnské inscenaci Jana Fišera byl závěr 14. výstupu brán v této variantě:*

KRŮTA: Ten byl tak velkej, že vám oběma utekl. Anebo Jiří! To je taky velkej člověk! Tak velkej, že nás tu klidně zapomene zamčený!

JIRÍ: Musíš teď rychle odtud.

VĚRA: Nemůžu odtud.

KRŮTA: Však jste se v něm zhlížely!

JIRÍ: Musíš.

KRŮTOVÁ: Zklamala jsem se. Jako už tolikrát.

VĚRA: Vždyť tady jde všem o život!

JIRÍ: To už nech na mně. To je moje starost.

KRŮTA: Protože vždycky toužíš jenom po tom co se třpytí.

JIRÍ: To je můj svět a já se o něj postarám.

KRŮTA: Duchaplný student! Architekt!

JIRÍ: Ale ty musíš jít!

KRŮTA: A žádnéj architekt!

VĚRA: Nepůjdu, Jiří.

JIRÍ: Půjdeš.

KRŮTA: On jenom chtěl bejt architekt, jako Alena chce bejt tanečnicí.

VĚRA: Musíme nejdřív udělat všechno, abychom je zachránili.

KRŮTA: Ale když člověk chce něčím být a pak tím není, tak přebývá.

JIRÍ: A co chceš udělat, abychom je zachránili?

KRŮTA: Ano. To je to slovo. On přebývá. A nejenom tady. On vůbec přebývá.

VĚRA: Musíme ho nějak dostat z bytu.

KRŮTA: Jako o posledním sletu.

JIRÍ: Jak ho chceš dostat z bytu?

KRŮTA: Nastupovali dorostenci. Rady jako šňůry, ale já najednou vidím, jak jeden nemůže najít svý místo v řadě.

JIRÍ: No, jak ho chceš dostat z bytu?

KRŮTA: Už cvičili, ale ten jeden filosof se pořád motal mezi řadama. Přebýval.

Krůtová se směje.

JIRÍ: V celém baráku je hitlerjugend.

KRŮTA: Vy se tomu smějete.

JIRÍ: Nemůžeš ho odtud dostat.

KRŮTA: Ale celej Strahov se díval ne na ty co cvičili, ale na toho filosofa, co se motal a přebýval. A to je Jiří.

JIRÍ (*rozbodnut*): Řekni mi kde počkáš, a já to vyřídím Toníkovi, až bude volat.

KRŮTA: Ale život nepotřebuje takový individualisty.

JIRÍ (*vidí Větin nesouhlas, tím rezolutněji*): Musíš jít; protože jestli tě tady chytanou, tak jsem ho zabil zbytečně.

KRŮTA: Život je povinnost! V tom je celá jeho krása!

VĚRA (*vrtí hlavou*): Ne.

JIRÍ: Jestli neodejdeš, tak byl celý můj život zbytečný.

KRŮTA (*obráti se náhle ke dveřím do prvního pokoje*): Jdu se podívat, jak mu to Sedláček dává.

15

ALENA (*se dívá za Krůtou*): On mě už nebaví.

KRŮTOVÁ (*trpělivě*): Já ti prý pletu hlavu! Slyšelas!

KRŮTA (*vešel do prvního pokoje; rozblíží se*): Kde je Sedláček?

JIRÍ: Už je pryč.

KRŮTOVÁ: On pořád žárlí na tvého otce.

KRŮTA (*všimne si divného ovzduší v prvním pokoji*): Co je vám?

KRŮTOVÁ: Protože tvůj otec, ať nám ublížil, jak chtěl, byl někd o!

KRŮTA: Aha, da l ti to s těmi schody, co?

KRŮTOVÁ: Byl to velký umělec!

KRŮTA: Já jsem vám vždycky říkal: Lidi zlatí pochop-te, kdo je to domovník!

KRŮTOVÁ: Ali, slib mi, že si nedáš vzít své posláni! Že budeš tvrdá!

KRŮTA (*Věře*): Co by mu to udělalo, otřít si boty o rohožku?

KRŮTOVÁ: Ať si Jiří nemyslí, že jsi kus papíru, který si může popsat podle svého!

KRŮTA: Nenechám si kvůli tobě rodinu přivést do neštěstí. Ty schody vydrhneš.

KRŮTOVÁ: Ty se musíš ubránit. Ty musíš zůstat vždycky sama sebou. Slib mi to, Ali!

ALENA: No dyť jo.

KRŮTA (*Věře*): Vy totiž nevíte, milostivá, že Jiří nepřemýšlí o obyčejných věcech jako my, on vždycky přinejmenším o celé Evropě! (*Dotčen podivnou nevšimavostí*) Jenom se neobracej zády. Ty musíš vědět jedno. Každý člověk má na světě své vymezené poslání. Některým je určena Evropa, jiným rohožka. A když si to někdo splete, tak to může skončit katastrofou. Myslí na Evropu, zapomene na rohožku, a domovník ho pošle i s rodinou do koncentráku. (*Vidí Jiřího a Věru, jak jsou divně nezúčastnění, vysvětluje si to odporem vůči tomu, co říká, znervózní poněkud a brání se*) Vy se mnou nesouhlasíte! Vy si myslíte, že jsem špatný Čech, když mluvím v téhle době o takových drobných věcech, ale já náhodou znám naše dějiny! Jak si myslíte, že jsme se dostali z té třístaleté poroby? Že jsme chtěli převrátit svět? Češi nechodili nikdy na barikády. Češi chodili do Sokola. Taková prostná udělala pro náš národ víc než deset revolucí. (*Znovu znervózněn chováním Jiřího a Věry*) Milostivá, co tak tragicky? Milostivá paní, já jsem optimista! Já jsem byl optimista a budu optimista. Němci se položí, to už nemůže dlouho trvat, ale lidi zlatí, kdo si myslíte, že tu bude mít po válce slovo? Já jsem reálný člověk, já vidím věci takové, jaké jsou, a říkám vám, ať to budou Rusi nebo Angličani, zas to nebudou žádní filosofové, ale lidi jako já, protože zas bude třeba pořádek a zas budou přebejvat takoví jako je on, protože on neví, co je to stát v řadě, nic se mu nelíbí a na všem cosi má, ale takoví lidi škodí celku, ano, každému celku, rodině, státu a každému zřízení, protože se nechtějí přizpůsobit, ale ty se musíš přizpůsobit, když chceš s námi žít, a proto já trvám na tom, abys mi dal ty klíče.

Jiří vrtí hlavou.

Nedáš?!

V té chvíli zazvoní telefon.

JIŘÍ (*vrhne se vzrušeně k telefonu*): Nečas . . . (*Zklamanečně dává sluchátko od ucha a volá do druhého pokoje*) Aleno! Telefon!

KRŮTA (*výbružně*): Tak poslyš: Jestli nedáš –

JIŘÍ (*drží v natažené ruce sluchátko pro přibíhající Alenu; lhostejně*): Ještě je potřebuju.

16 HLASY TÍSNĚ

ALENA (*bere od Jiřího sluchátko; mluví znuděným a trochu smutným hlasem*): Nečasová. Jo, tě péro, Zuzano . . .

ŽENSKÝ HLAS (*ozve se za scénou; hlas starostlivý, skoro plačtivý*): Táto!

JIŘÍ (*šeptem Věře*): To je domovnice.

KRŮTA (*vešel do druhého pokoje*): Nedal mi je.

KRŮTOVÁ: Co?

KRŮTA: Klíče!

ALENA: No a?

KRŮTOVÁ: Pořád tvoje klíče! Nechápeš, že tady jde o Alenin život a ne o klíče?

ALENA: No nemohla jsem prostě.

KRŮTA: A ty nechápeš, že z malejch věcí můžou bejt velký?

ŽENSKÝ HLAS: Táto!

KRŮTA: Co kdyby byl nálet?

ALENA: No bóže, ty máš řečí.

KRŮTA: A my tady zůstali zamčeni jak myši v pasti!

JIŘÍ (*Věře*): Mělas už dávno odejít.

VĚRA: Neboj se, ona přestane.

ALENA: Máš ho vidět.

KRŮTA: Ano, jak myši v pasti.

ŽENSKÝ HLAS: Táto!

KRŮTOVÁ: Panebože, to je pravda!

KRŮTA: Klíče jsou víc než klíče!

JIŘÍ: Co uděláme?

ALENA: Mně je to fuk.

KRŮTA: Tady jde o všechno. Jestli mu teď povolíme, tak jsme prohráli navždycky.

ALENA: Mně je dneska ale vůbec všechno fuk.

KRŮTA: Co ale uděláme, když nám je nedá?

Zazvoní zvonek. Krůta jde otevřít; v chůzi.

No řekni, co uděláme?

ALENA: Mně se do ničeho nechce . . .

Z předsíně je slyšet otevření dveří, blasy.

.No jo, tak tě péro. *(Pokládá sluchátko)* To byla Zuzana. *(Vidí, že ji Jiří ani Věra nevnímají. Říká blasitěji)* Zlobí se na mne! *(Jiří i Věra napjatě poslouchají blasy v předsíni. Alena ještě blasitěji.)* Zlobí se na mne, že jsem nepřišla!! . . . *(Nikdo ji neposlouchá. Křičí.)* To byla Zuzana!!! *(A pak se vrací a jde do zadního pokoje)*

17 NÁŘEK

Krůta vede domovnici do druhého pokoje. Domovnice je prostá žena, utýraná životem, plachá, zůstává stát po celou dobu jen na kraji pokoje, u dveří. Krůtovi se k ní také chovají mnohem přezíravěji než k Sedláčkovi.

Věra a Jiří jsou přitisknuti ke stěně, aby jim neuniklo žádné slovo.

DOMOVNICE *(pokračuje zřejmě v řeči, kterou měla s Krůtou již v předsíni; její blas má intonaci lamentace)*: Pánbíčku na nebesích, dyť já stojím celou dobu

dole a čekám na něho! Dyť už ho sháněli! Von má tu parádu!

KRŮTA: Zkontroloval prapory a šel.

DOMOVNICE: Že von si nedá pokoj, von zas ráno viděl, že do domu prej přišel nějaký cizí člověk a von chtěl přijít na to, ke který partaji šel, já povídám, co je tí po tom, to je věc partají, ale von, že prej je to jeho povinnost. Já už sem vobešla všechny partaje a von nikde není. Nevíte, kde by mohl bejt?

KRŮTOVÁ: Ne, paní, to my nevíme. *(A potom nenápadně i okázale zároveň odejde z pokoje)*

ALENA: Třeba už mašíruje!

DOMOVNICE: Dyť je v papučích! Boty má nachystaný v kuchyni! . . . Pánbíčku na nebesích, co já mám dělat, von dycky říká, dyby něco, volej hned SA . . . no jo, dyť voni se tam už seřazujou, slyšíte je, a von tam musí bejt, to by byl malér, kdyby tam nebyl, to já vím, ale já bych to měla hlásit, né? Pane majór, mám tam jít, na to jejich velitelství, mám jim to hlásit? Dyť von tady někde musí bejt!

KRŮTA: To byste měla hlásit. Aby pan manžel neměl nepříjemnosti. To víte, kdo se dá na vojnu –

DOMOVNICE: Ale dyť já ani neumím německy . . . no jo . . . tak já du . . . Pánbíčku na nebesích, proč musí furt něco bejt . . . *(Odchází do předsíně)*

Krůta ji ani nedoprovází. Je slyšet zabouchnutí dveří.

18

Krůta zůstane v zadním pokoji sám s Alenou; nemají si co říct, mírně se ignorují a překáží si. Krůta přechází po místnosti a zřejmě urputně přemítá. Alena lelkuje a je čím dál rozmrzejší.

Zatím v prvním pokoji vznikne borečný rozhovor.

JIRÍ: Tak. A teď musíš hned odejít.

VĚRA: Klid, klid, klid.

JIRÍ: Kde budeš na Toníka čekat?

VĚRA (*sleduje borečně jinou úvahu*): To bude ještě chvíli trvat, než sem někoho přivede.

JIRÍ: Budeš čekat u cukrárny, ano?

VĚRA: Rychle: můžeme ho někam uklidit, nebo ne?

JIRÍ: Nemůžem ho nikam uklidit. Před domem jsou SA a v celém baráku je hitlerjugend.

VĚRA: Tak ale musí všichni odtud.

JIRÍ: To je nesmysl.*)

VĚRA: Jinak jsou ztraceni. Musí odtud.

JIRÍ: Jak je odtud doštaněš?

VĚRA: Musíme jim všechno říct.

JIRÍ: Udělají paniku a poběží tě okamžitě udat, aby se zachránili. Nesmí se vůbec nic dovědět.

VĚRA: Tak je odtud vylákáme jinak.

JIRÍ: Jak je odtud chceš vylákat?

VĚRA: Musíme si něco vymyslet.

JIRÍ: Jakmile začnou něco jen tušit, udělají paniku.

VĚRA: Jinak jsou ztraceni. Musíme je vylákat.

JIRÍ: A když je vylákáš, co s námi všemi uděláš? Kam nás ukryješ? Přece nás nemůžeš všechny čtyři převádět přes hranice! Vždyť to je docela nemožné! Do hodiny nás pochytají . . . (*Podává Věře plášť*) Tady máš a jdi!

VĚRA: Přece vás tu nemůžu nechat!

JIRÍ (*borečně resumuje celou situaci*): Mrtvolu odstranit nejde. Je odtud dostat nemůžeš. Skrýt je nikam nemů-

*) V pražské inscenaci Otomara Krejčí vejde na tomto místě Alena do prvního pokoje, zeptá se: „Neruším?“ a bere si odtud gramofon. Odejde pak zase do druhého pokoje, v němž je sama (Krutá i Krutová jsou po odchodu domovnice kdesi vzadu). Dává na gramofon desku. Ozve se tichá hudba starého šlágru – „Tvůj bílý šátek mne zpátky nezavolá“ – a Alena přitom trénuje baletní po-
byby.

žeš. Musíš jít sama dokud je čas, nebo tě prostě vyženu.

VĚRA (*po malé pauze, tiše*): A co ty?

JIRÍ: O mě se nestarej.

VĚRA: Ty se tu chceš nechat chytit?

JIRÍ: A mám utéct?

VĚRA: Samozřejmě že máš utéct!

JIRÍ: Je to má rodina!

VĚRA: Když je odtud nemůžeme dostat pryč, co jim tady pomůžeš?

JIRÍ: Nenamáhej se!

VĚRA: Co jim tu pomůžeš, když zůstaneš?

JIRÍ: Musím dosvědčit, že o ničem nevěděli.

VĚRA: Uvažuj chladně. Musíš uvažovat docela chladně. Když odejdeš, bude stejně jasné, žeš ho zabil ty, že oni nic nevěděli. Když zůstaneš, nic se nezmění. Podle stanného práva zastřelí v každém případě celou rodinu. I když zůstaneš i když odejdeš.

JIRÍ: Mluvíš úplně zbytečně.

VĚRA: Uvažuj docela chladně. Když zůstaneš, bude to jenom sebevražda.

JIRÍ: No a?

VĚRA: Na tu nemáš právo!

JIRÍ: Kdo mi bere to právo?

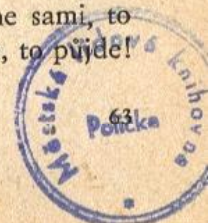
VĚRA: My ti berem to právo – protože jsi s námi už zase spojen!

JIRÍ: Mluvíš úplně zbytečně.

VĚRA: Když zůstaneš, budou tě vyslýchat a mučit.

JIRÍ: Předejdu je.

VĚRA: Já vím, luminály. Ale ty musíš žít! Je zachránit nemůžeš, ale můžeš zachránit sebe . . . (*Náble si uvědomí*) A Alenu! No ovšem, Alenu! Musíš ji vylákat, – nějakou záminku a ona půjde! A tři, to jde! Musíme zachránit, co se zachránit dá! Půjdeme tři, vylákáš Alenu, Toník nás najde, anebo půjdeme sami, to všechno půjde, tři to jde, půjdeme s Alenou, to půjde!

JIŘÍ (*zviklán*): To je strašné ...

ALENA (*dotčena nepříjemnou atmosférou v druhém pokoji vejde do prvního pokoje. Zaslouchne poslední slova a posmívá se napodobujíc Jiřího hlas*): To je strašné, to je strašné, protože já jsem dnes vůbec takový divný ... (*Svým hlasem*) A oni tam (*k druhému pokoji*) jsou taky divný, všichni jste divní, divní, divní ... úplně divní.

Zazvoní telefon.

JIŘÍ (*bere rychle sluchátko*): Nečas ... Ano! (*Podává sluchátko Věře*)

VĚRA (*bere sluchátko*): Ano ... Dobře ... Ale my jsme t ř í l ... Ne, musí to jít! ... Musí! Musí! ... Ano: něco se stalo ... Ano ... ano .. auto už je tam, dobře ... nadvakrát ... ano ... (*Pokládá sluchátko. Jiřímu*) Za deset minut za rohem proti parku, bude tam dodávkové auto, nápis Vsetínské pekárny, řekněte, že vás posílá Věra, to stačí ... A já musím jít hned.

ALENA (*s gestem k telefonu*): Na koho jste to křičela?

VĚRA (*v rozpacích*): Já jsem křičela?

ALENA: No úplně jste křičela!

VĚRA: To se vám zdálo.

ALENA: Nezdálo! Úplně jste křičela. (*Jiřímu*) A co máš s pekárnama?

VĚRA: Ale půjčí nám auto.

ALENA: Něco se děje?

VĚRA: Ne. Co by se dělo.

ALENA: Vy jste divní ...

VĚRA (*konečně dostala nápad*): Nejsme divní, opravdu ne, mám ale na venkově známé, slíbila jsem Jiřímu, že zajedeme pro nějaké máslo ... a sádlo ...

ALENA: Máslo a sádlo?

VĚRA: Ano.

ALENA: A taky vajíčka?

VĚRA: Taky. Pojedete s námi, že?

ALENA (*koketně*): Ale já bych chtěla takový bez bílku, kde je jenom žloutek.

KRŮTA (*Krůtové, která se právě vrátila do druhého pokoje*): Rozhodl jsem se. Počkám, až odejde ta jeho návštěva.

VĚRA (*obléká si plášť, do něbož jí Jiří pomáhá; zastavuje se u dveří*): Musíme jet nadvakrát. Jdu napřed.

JIŘÍ: Běž.

VĚRA: A rychle, auto nemůže dlouho čekat! (*Obrátí se a odchází*)

KRŮTA: Ale pak mu dám ultimatum. A když mi ty klíče nedá, tak mu z jeho pokoje vystěhuju všechnen náš nábytek i s Alenou. (*A usedá, aby si připravil síly na poslední boj*)

19

ALENA (*divá se na dveře, jimiž odešla Věra a vrtí hlavou*): Ta ale je! Najednou se sebere, to taky mohla říct našim aspoň sbohem ...

JIŘÍ: Alenko, prosím tě, teď se ale rychle obleč, ano? Ale musíš rychle!

ALENA: Jakýpak rychle?

JIŘÍ: Prosím tě.

ALENA: Mám času dost.

JIŘÍ: Nemáš.

ALENA: Do baletu je pozdě a nikam jinam nespěchám.

JIŘÍ: Alenko!

ALENA: No?

JIŘÍ: Víš, jaká je o všechno bída!

ALENA: To je dost, žes na to přišel!

JIŘÍ: Máme auto!

ALENA: No a?

JIRÍ: Musíme toho využít!
 ALENA: Říkám ti, abys nejel?
 JIRÍ: Máš mě přece ráda!
 ALENA: A kvůli tomu mám jet s tebou pro máslo?
 JIRÍ: Alenko, nechal jsem všeho, odjel jsem do Vsetína dělat poskoka, jen abychom byli spolu – a ty nemůžeš jít se mnou ani na chvíli, kam chci?
 ALENA: Proč bych nemohla? Můžu.
 JIRÍ: Tak prosím tě, pojď.
 ALENA: Ale nemusím.
 JIRÍ: Vždycky jsi říkala, že bys chtěla mít se mnou každý den svatbu.
 ALENA: Každý den svatbu, to by bylo fajn, protože po svatbě to už není tak fajn, no taky je to fajn, ale už ne tak ... (*Začíná provádět jakési taneční pohyby, jakýsi baletní trénink*)
 JIRÍ: Zase to bude, jak to bylo, právě proto chci odtud zmizet, aspoň na chvíli, abychom byli jen spolu, budeme mít dnes zase svoji svatbu, ano? Ten výlet, to bude naše svatební cesta!
 ALENA (*směje se*): Svatební cesta v autě od pekáren! Copak jsem rohlík?
 JIRÍ (*ukazuje z okna*): Dívej se! Je krásně ...
Alena tančí.
 Dostaneš se ven! ...
Alena tančí.
 Je něděle! ...
Alena tančí.
 Prosím tě, jestli mě máš ráda, pojď se mnou!
 ALENA (*přísně*): Už jsem řekla, že nikam nepůjdu. Když jsem se nedostala do baletu, musím aspoň trénovat doma. Ty si myslíš, že to není žádná práce: tančit! To ty nikdy nepochopíš, že člověk má své poslání!
 JIRÍ (*křičí*): Bohužel!
 ALENA: Jak to „bohužel“?
 JIRÍ (*křičí*): Protože potom musí být člověk bezohledný!

ALENA: To se nedá nic dělat.
 JIRÍ: Nedá. A proto půjdeš se mnou. (*Cbývá Alenu za ruku*)
 ALENA: Nepůjdu!
 JIRÍ: Půjdeš! A přestaň se vrtět!
Alena se brání, Jiří ji cloumá.
 ALENA: Co blázníš!? Co blázníš!? Já budu křičet!
 JIRÍ (*náhle zlomen kleká si před Alenou*): Aleno, prosím tě, pojď se mnou.
 KRŮTOVÁ (*snažila se již chvíli zachytit z vedlejšího pokoje slova nesrozumitelné hádky a vchází teď do prvního pokoje; vidí Jiřího klečící*): Něco ti spadlo, Jiří? ...
 A kde je ta návštěva?
 ALENA: Ona šla pro auto. Totiž máslo ... ne, pro vajíčka.
 KRŮTOVÁ: Neumíš mluvit pořádně?
 ALENA: Má známé na venkově ... a zajedou tam pro vajíčka, no ...
 KRŮTOVÁ: Kdo?
 ALENA: No Jiří a ona.
 KRŮTOVÁ (*s nepřiznání*): Sami dva?
 JIRÍ (*chápe se poslední příležitosti*): Já chci, aby Alena jela taky!
 ALENA: Ale já nechci!
 JIRÍ: Přece s ní nepojedu sám! Uznejte!
 ALENA: Já chci cvičit! Já musím cvičit!
 KRŮTOVÁ (*mění rychle stanovisko*): Snad bys nechtěl, aby na ni Alena žárlila? Alena není našťestí jako ty. Nevím, proč by se měla někam vláčet. A odpoledne k nám přijdou podplukovníkovi. Chci mít dceru doma.
 ALENA: Když jsi mi zkazil balet, tak si můj zkaženéj výlet. Protože ty se už musíš jednou naučit vážit si mé práce a když to nejde po dobrém, tak musím být na tebe zlá, to jinak nejde. A můžeš mě prosit, jak chceš, to máš prostě marný.

JIŘÍ (*s náblou rezignací*): Tak dobře ... (*Jde k svému psacímu stolu*) ... zůstaneme doma ...

ALENA: Ale ty bys měl jet!

JIŘÍ (*bere do ruky tubu luminalu*): Ne, ne, rybičko, bez tebe neodejdu.

III. VIZE

Oba pokoje zmizí, scéna se setmí, je naprosté ticho. Jiří je sám.

JIŘÍ: Ano, ať je tma ... (*Poblédne na tubičku ve své dlani*) Tak co, tubičko s krásnýma kolečkama, jak je tam? ... Dobře, že? ... Huby tam nežvaní, bubny tam nebubnují ... A všichni se tam rozplývají v jakémisi nadšení ... rozplývají se ... a stává se z nich tráva ... V tom musí být velká úleva, stát se něčím jiným než člověkem.

Uprostřed Jiřího rozmluvy ozvala se tiše znějící hudba. Několikataktový úvod „Písně o svlečném“. A nyní se ozývá píseň sama. Není to ani zpěv, jako spíš zpěvavá recitace, v níž se nesmí ztratit v nezřetelnosti ani jedině slovo. Je tma, zpěváka a zpěvačku je možno tušit kdesi na druhé straně jeviště.

MUŽSKÝ HLAS:

Když jste, svlečno, svlečna,
svlékněte si tu kůži.
Kůže jen hyzdí krasavice,
ach, odhoďte tu kůži pryč,
buďte jak dětská stavebnice,
pár kostek, kosteček ... nic víc.

ŽENSKÝ HLAS:

Jak myslíš, milý. Co by ne?
Ta kůže, ta je pro jiné.

A to, co je pro jiné,
to ať pomine.
A že vím, co se patří,
já ke tvé radosti
se jako řádná svlečna
vysvleču do kostí.

*Hlasy dozněly a dál je slyšet zas jen tichou hudební
mezibru. V té chvíli se objeví u Jiřího Toník.*

TONÍK: Zařídil jsem ti auto, Jirko. Ale máš už jen pět
minut čas.

JIŘÍ: Mám už teď vůbec všechnen čas. Copak bych mohl
žít, když oni zemřou?

TONÍK: Já vím. V tvé situaci má prý muž raději zemřít.
Je to podle všech pravidel c t í. Ale je to z b y t e ě -
n á smrt. A proto š p a t n á smrt.

JIŘÍ: Smrt je málokdy užitečná. Stačí, když zemřu čestně.

TONÍK: Neoháněj se ctí! Je to jen zrcadlo, ve kterém
se zhlížíš! Chceš zůstat před publikem hezký! Chceš se
i ve smrti líbit! Myslíš pořád jen na sebe! Ale že sou-
druzi potřebují tvůj život, že je tě potřeba, na to ne-
umíš myslet? Auto tě čeká. Máš pět minut čas!

JIŘÍ: Co po mně chceš! Nepůjdu bez Aleny ...

*Vypluje mu náhle nad hlavou bělostný svítící kotouč
a slabě osvětlí scénu; Jiří to vidí; užasle.*

Měsíc ... (Bez úleku; okouzleně) Ne, to je tableta!

*Další a další měsíce vyplouvají a osvětlují víc a více
scénu. Jiří se po nich dívá s jakousi úlevou, zatímco
Toník se ztrácí ze scény.*

A další! ... Moje luminály! ... Už mi jdou naproti,
mé jedovaté lunny.

*A píseň o svlečně pokračuje teď další slokou. Scéna
je však již osvětlena a je vidět zpěváka i zpěvačku. Je
to Důstojník gestapa a Alena. Důstojník mluví slova
písně a Alena tančí.*

DŮSTOJNÍK:

Když jste svlečno, svlečna,
svlékněte si ty kosti.
Vždyť vás ta kostra musí tlačit,
když takhle bez masa jste tu,
ach, odhoďte ji někam radši,
tuhletu tvrdou nahotu!

*Teprve při posledních verších písně odtrhl Jiří oči od
kroužících lun a s brúzou spatří Alenu vzdalující se
v tanci. Ale to už mu zastoupí cestu Důstojník.*

ALENA (tančí a mluví píseň):

Jak myslíš, milý, co by ne?
Ty kosti, ty jsou pro jiné,
a to co je pro jiné,
to ať pomine.
Tak jako řádná svlečna,
která ti chce vyjít vstříc,
já se ti, milý, svleču,
až na své čiré nic.

DŮSTOJNÍK: Co tady děláš?

JIŘÍ (ukáže vzbůru na kroužící lunny): Jak vidíš. Unikám
ti.

DŮSTOJNÍK: To je smutné. Ty unikáš mně, ona zas
tobě. A taky jsi ji chtěl mít a ovládat; ty znáš tuto hla-
dovou vášeň v malém, já spíš ve velkém; chtěli jsme
mít Německo a potom celý svět ... (Se zvrblou něbou)
Jenomže je tu potíž: Miláčkové nám stále unikají a je
jenom jeden způsob, jak je a b s o l u t n ě mít ...
*V té chvíli ukáže do bloubi jeviště, kde se objeví kůl
a k němu přivázaná žena, do jeviště obrácená zády.
Jiří přidušeně vykřikne: „Aleno!“ A Důstojník pokračuje.*

Svlékat si je ... do prádla, do kůže, do kostí, do
prázdna ... (Mizí ze scény)

JIRÍ (*běží ke kůlu a kleká k upoutané ženě*): Prosím tě,
aspoň teď buď už docela se mnou.

ŽENA U KŮLU: Vždycky jsem byla s tebou.

JIRÍ: Ty mě miluješ.

ŽENA U KŮLU: Byla jsem němá . . .

JIRÍ: Ano, mluv, poslední chvíle je ta hlavní chvíle!

ŽENA U KŮLU: Takhle jsem toužila být k tobě připou-
tána . . . provazy . . .

JIRÍ: Kam bychom utíkali, když jsme se našli.

ŽENA U KŮLU: Má lásko!

JIRÍ:

Zemřeme. Budem jen noc a tráva.

Pak už mi nebudeš prchat, jaks prchávala.

ŽENA U KŮLU (*ve vášnivém nesoublase*): Proč mluvíš
o smrti?

JIRÍ:

Zas budem za sebou bloudit v té širé zemi,
bez očí, bez uší, rozplynutí a němi!

ŽENA U KŮLU (*křičí*): Mlč! Láska nesahá za hrob! To
je lež! Tam nic není! Ani láska tam není! . . . Ach, kdy-
bych se tak mohla změnit v řeku a vtéci do tvých žil
a bušit ve tvém srdci, aby nebylo už nikdy váhavé a
mdlé! . . .

JIRÍ (*odvázal borečně ženu od kůlu a nyní ji poznává*):
To jsi ty –

VĚRA: Ano . . . já . . . (*Pozvedne blavu, vidí Jiřího zkla-
mání a děsí se tobo*) Proboha, neboj se mně!

Jiří sklopí blavu.

Musíš jít se mnou. Jinak zemřeš.

Jiří vrtí blavou.

Já vím, že máš v sobě hranici, na které budeš celý život
upalován. Ale ty musíš jít. I s tou hořící hranicí – ty
m u s í š jít . . .

Jiří vrtí blavou.

Tak umřu taky. Připoutej mě!

A Jiří zvedá blavu. A vrtí blavou.

Odvázals mě, tak mě zase připoutej!

A Věra si stoupá zády ke sloupu a tiskne se k němu.

JIRÍ: Uvolnil jsem ti cestu. Jdi.

VĚRA (*vrtí hlavou*): Budu tu čekat.

JIRÍ: Jdi. A neboj se. Nikdo se ode mne nic nedoví.
(*Obrátí blavu k lunám, které nad ním krouží*) Já už zů-
stanu se svými lunami. (*Pomalů s nimi odcbáží*)

VĚRA (*přitisknuta ke sloupu; ponořena do sebe*):

Pak budu jenom prosit vítr,
aby mi ztěžkl v náručí
a černé lesy prosit budu,
ať změní se v tvá obočí,
a bystrou vodu prosit budu,
ať změní se v tvé nepokoje
a nepokojné vteřiny,
ať promění se v kroky tvoje,
a modré nebe prosit budu,
ať zmenší se mi ve tvé oči,
a hustý podsoumravný déšť,
ať mne tvou hořkou slzou smočí . . .

Na scéně jsou opět oba pokoje. Jiří stojí opřen o psací stůl a drží v ruce tubu s luminály.

ALENA: Ale vždyť to by byla opravdu hloupost, kdybys nešel, víš, jak mám ráda vajíčka.

KRÚTOVÁ: To, cos dnes udělal s těmi klíči, stejně tak lehko neodčiniš.

ALENA (*s poučující shovívavostí*): To bych se moc zlobila, kdybys nešel. Musíš si uvědomit, žes ty klíče vzal ty a ne já a žes je měl už dávno dát udělat, já vím, že ty říkáš, že takové praktické věci mám dělat já, ale ty taky můžeš něco udělat, i když je ta válka, já vím, že je to strašný jak zatýkají a tak, ale to se nedá nic dělat, každý, kdo se proviní, musí to nějak odčinit, já taky když jsem byla malá a něco jsem udělala, tak jsem to pak musela odčinit, třeba jsem klečela v koutě, tos měl vidět! Ale musela jsem klečet a ty musíš přinést vajíčka a bude zase všechno fajn . . .

Jiří stojí u psacího stolu a zvolna, jako by se s tím loučil, rovná tam několik knížek a kupu papírů; nakonec bere do ruky těžítka a klade ho na ně. Nevnímá, co mluví Alena, ale zadívá se teď na ni dlouze.

KRÚTOVÁ (*chvilí ještě setrvala ze zvědavosti v prvním pokoji, ale pak se náhle vrátila do druhého, aby tam významně oznámila Krútovi*): Návštěva odešla.

ALENA (*si všimne pohledu Jiřího*): No, co je ti?

KRÚTA (*překvapen*): Odešla?

KRÚTOVÁ (*pokrčí rameny*): Odešla.

ALENA (*náhle velmi něžně*): Ty seš jak svatej nad potokem, ty můj nešičko . . . Ty můj svatej nešičko (*na-*

padne jí rým) doneseš mně vajíčko, doneseš mně vajíčko, ty můj nešičko . . .

*Jiří se od ní odtrhne pohledem a jde směrem k před-
síní, tubičku luminálů v ruce.*

KRÚTA: Tak přišel čas. (*Vstane a jde cosi hledat; pak najde láhev slivovice; odzátkovává ji*)

ALENA: Kam to jdeš?

JIŘÍ: Rozbolela mne hlava.

ALENA: Jdeš zapít prášek?

JIŘÍ: Ano.

ALENA: Ty můj nešičko! (*Běží za ním*) Víš, že si nemáš zvykat na prášky, lepší je jít na vzduch, mne taky bolí hlava, beztak kvůli tobě . . . Tak počkej!

*Jiří zůstane stát u dveří do před-
síně.*

Já pojedu s tebou, ne, nepojedu s tebou, já musím cvičit, ale doprovodím tě k tomu autu, tak počkej, Alenka se pěkně obleče . . .

KRÚTA (*nalévá si číšku*): Tak, pane zeť. Kostky jsou vrženy! (*Pak číšku vypije*)

ALENA: Co si mám obléct?

JIŘÍ: Prosim tě, ale rychle!

ALENA (*u otevřeného šatníku*): Neříkej mi „rychle“, nebo si vzpomenu na balet! . . . Tak který?

JIŘÍ: Ty bleděmodrý.

ALENA: Prosim tě! V těch vypadám tlustá.

JIŘÍ: Tak ty červený.

ALENA: Když je neděle?

JIŘÍ: Tak si vem sukni a halenku a pojd!

ALENA (*roztomile*): Bu bu bu!

KRÚTA: Půjdeš se mnou, Slávko, ano?

ALENA: To má být taková malá slavnost, když si žena vybírá šaty.

KRÚTOVÁ (*ráda*): Jak myslíš, Pepi.

ALENA: Ale já nemám žádný hezký šaty . . .

Zazvoní telefon.

mám hezký šaty, ale na žádný nemám chuť.

JIŘÍ (*zvedá sluchátko*): Nečas ... ano ... (*Obhlédne rychle místnost*)

ALENA: ... a na šaty musí mít člověk chuť.

JIŘÍ: Ano, Toníku. Hned. (*Pokládá sluchátko. Obrací se k Aleně*) Tak, a teď ani slovo. (*Bere ji za ruku a táhne ke dveřím. Alena je v rozepnutém županu, je poděšena, chce se bránit. Mezitím otevřel Krůta dveře do předního pokoje a nabízí Krůtově, aby vešla první.*)

ALENA (*vlečena Jiřím*): Ale vždyť já jsem nahá! ...
No ty ses zbláznil!

JIŘÍ: Mlčet!

KRŮTOVÁ (*stojí na prahu a zírá na tu scénu; pak*):

Pepi! On ji bije!

Krůta vběhne do prvního pokoje a chce Jiřimu vyrvat Alenu.

JIŘÍ (*nepouští Alenu, bere ze stolu těžítka a napřahuje je proti Krůtovi*): Je to moje žena a půjde se mnou!
S napřáženým těžítkem vleče za sebou Alenu. Krůta se bojí a couvá před Jiřím, ale o dveře, které vedou do předsíně, stojí opřena Krůtová. Jiří s těžítkem a Alenou přichází krok za krokem k ní. A hodiny, jedny po druhých, začínají odbíjet devátou hodinu.

JIŘÍ (*Krůtově*): Pusť.

KRŮTOVÁ (*v hysterii*): Jen uhoď! Zabij matku své ženy!

JIŘÍ: Uhni!

KRŮTOVÁ: Co si myslíš? Že ji můžeš zamykat, jak chceš? Že si ji můžeš vláčet, kam chceš? Nikam nepůjdeš, protože není tvoje, není tvoje, není tvoje!
A hodiny odbíjejí devátou.

IV. VIZE

Oba pokoje zmizely. Odbijení hodin se proměnilo v oblušující vyzvánění zvonů. Dva muži jdou napříč jevištěm směrem dozadu nebo vzbůru. Jiří se zmateně rozbliží a volá na Muže.

JIŘÍ: Kam jdete?

PRVNÍ MUŽ: Do hor!

JIŘÍ (*div si nezacpává uši*): Co je to za rámus?

DRUHÝ MUŽ: Na poplach, králi! Nevidíš, co nám chystají?

*Na pravé straně se objeví popravčí zeď s jedním velkým hákem.**

KRŮTOVÁ (*zdálky*): Pojdte, děti ...

Krůtová, Krůta a Alena přicházejí ke zdi, nesou si s sebou stolec, židle, Alena pendlovky.

JIŘÍ (*s hrůzou*): Proboha, to je popravčí zeď!

KRŮTOVÁ: Pořádný člověk se umí zařídit všude jako doma ...

Rozestavují před popravčí zeď stolec a židle.

Ty pendlovky, Ali!

Věší na skobu ve zdi pendlovky. Zvuk zvonů se zvolna ztišuje. Kolem stolku jsou čtyři židle, usazují se na ně, jedna zůstane prázdná.

PRVNÍ MUŽ (*zdálky*): Je nás čím dál míň! Je tě potřeba, králi!

JIŘÍ (*zoufale*): Ale moje místo je tady, dokud ona je!
(Dívá se na Alenu) A ona pořád ještě je! A je moje!

*) V některých inscenacích šibenice.

KRŮTA (*když už se všichni tři usadili*): Jiří! Jiří a zase Jiří! Není včas u stolu!
 KRŮTOVÁ (*mateřským hlasem*):

Posnídáme, Aličko.
 Celý svět je vajíčko.
 Celý svět je ze žloutku.
 Touží po tvém žaloudku.

ALENA: Už jsem měla hlad!

KRŮTOVÁ: Ale nehltat!

ALENA (*uvidí Jiřího*): Jé! Tam je Jirka. Jirko! (*Vstane*)

JIŘÍ: Aleno!

Chce jít k ní, ale v té chvíli zvuk zvonů umlká a k scénérii u popravčí zdi přistupuje Důstojník a dívá se na ustanovši Alenu.

DŮSTOJNÍK: Kočko!

Alena uvidí Důstojníka, utkvi na něm pohledem a v brůze strne. Krůta ani Krůtová nic nepozorují a provádějí dále pantomimu snídání. Důstojník mluví suggestivně a zamyšleně.

Jsi moje. Mohu si s tebou dělat, co chci. Jenomže já toužím po absolutnu, kočko: Tvá kůže byla pro jiné. Tak ať pomine. Tvá kostra čněla pro jiné. Tak ať pomine ... (*Náble uvidí prázdnou židli, vztekle na ni ukáže*) Proč je ta židle prázdná? (*Obrátí se na Krůtovou*) Ženská!

Teď ho Krůtová spatří, vstane a strne před ním.

Kdo tady chybí?

Krůtová není mocna slova. Důstojník se obrací na Krůtu, který až do tohoto okamžiku klidně pokračoval ve snídání.

Majore!

Krůta vstává, stojí v pozoru před Důstojníkem.

Kdo tu chybí?

KRŮTA: To prosím Jiří!

DŮSTOJNÍK (*se otáčí a křičí*): Jiří!

Jiří jde pomalu k Důstojníkovi. Důstojník si bo měří, jako by se rozpomínal.

Ty jsi ten na řetěze?

JIŘÍ (*vrtí blavou*): Ne.

DŮSTOJNÍK: Tak ty už jsi mrtvý!

JIŘÍ (*vrtí blavou*): Ne.

DŮSTOJNÍK (*ukazuje na prázdnou židli*): Tak se posad! Tady je tvoje místo!

JIŘÍ (*vrtí blavou*): Není.

DŮSTOJNÍK (*sladce*): T a d y je přece všechno, co máš! ...

JIŘÍ: Nemám nic.

DŮSTOJNÍK: Tvé království ...

JIŘÍ: Nemám nic, majiteli světa. Jsem svobodný! Mám jenom touhu ... (*s nesmírnou nenávistí*) touhu zabíjet tě, kde tě potkám.

Obrátí se a odchází stejnou cestou, kudy šli na začátku této vize oba Muži.

DŮSTOJNÍK: Stůj. Kam jdeš?

JIŘÍ (*obráti se*): Do hor!

DŮSTOJNÍK: Neutečeš mi!

JIŘÍ: Neutíkám! Jdu si tě najít!

Scenerie popravčí zdi zmizí, i Důstojník mizí a Jiří jde ... A čeká na něj Věra. Stojí a dívá se na něho. Ale Jiří ji nevidí.

VĚRA: Čekám tu na tebe.

Jiří ji spatří, zarazí se několik kroků od ní.

Dáš se vzhůru; za tři hodiny dojdeš k myslivně; od ní vede pěšina vlevo; asi za hodinu přijdeš k seníkům; tam najdeš hlídku.

JIŘÍ: A ty?

VĚRA: Musím jít ještě dál.

JIŘÍ: Děkuji ti, Věro. Sbohem. (*A obrací se. Odchází vzhůru*)

VĚRA (*se za ním dlouze dívá a pak se mu bluboko uklo-ní*): Jiří. Jiříčku. Odpusť.

JIŘÍ (*zastavuje se ještě a dívá se tím směrem, kde naposledy u popravčí zdi viděl Alenu*):

Alenko, rybičko marná.

Má špatná a jediná láska.

Odpusť.

(*A bluboko se jí ukloní*)

21

Na scéně jsou opět oba pokoje. Hodiny odbíjejí, postupně se ztišují a s koncem bry umlkají.

KRÚTA (*který se teprve teď vzpamatoval*): To je neslýchané! Ty nám budeš vyhrožovat!!

JIŘÍ: Odpusťte ...

ALENA: Ty seš úplnej blázen!

JIŘÍ: Prosim vás všechny, odpusťte mi ... (*Obrátí se a odchází ke dveřím*)

KRÚTOVÁ: Tohle se odpustit nedá. To je konec.

KRÚTA: Počkej! ...

Jiří je u dveří, ale zastaví se a obrátí.

To je hrozně moc jednoduché: odpusťte, odpusťte ...

O tvoje city ti nestojím. Mně jde o moje právo a já tě proto žádám naposledy: Dej mi okamžitě mé klíče!

Jiří mlčky vytáhne z kapsy klíče a podává je Krútovi. Pak rychle odejde.

ALENA: To je blbá neděle ...

KRÚTA (*drží v ruce klíče a je obromen nečekaným vítězstvím*): Viděli jste? Viděli jste to?

ALENA: No bóže ...

KRÚTA: Copak nic nechápete? Nechápete, že tohle byla kapitulace? Klíče jsou víc než klíče. Já vám říkám, že jsme dnes vyhráli velkou válku!

K o n e c

DOSLOV

Je konec června, hra se už dva měsíce hraje, recenzenti recenzují a v recenzích většinou neopomíjejí uvádět děj. Domnívají se, že hra má tuto fabuli.

Jiří, nedostudovaný architekt, který byl kdysi v Praze členem komunistické buňky, uchýlil se po vyšetřování na gestapu do závěťří maloměšťácké rodiny ve Vsetíně, kam jednoho rána přijde náhle pronásledovaná Věra, někdejší Jiřího milenka, prosit na krátkou chvíli o útočiště. Jiří ji přijme a v dalším vývoji děje, aby ji zachránil, zabije těžitkem konfidenta – domovníka, i když je si vědom, že tímto činem uvádí sebe i celou rodinu do nebezpečí smrti. Když domovnice jde hledat domovníka a je zřejmé, že co chvíli upozorní na jeho záhadné zmizení gestapo, je nutno rychle jednat. Věra chce stůj co stůj zachránit alespoň Jiřího a jeho ženu. Odchází první a Jiří se pak pod nejrůznější záminkami snaží ssebou vylákat ven Alenu. Avšak ta podporována rodiči si postaví z rozmarné trucovitosti hlavu a Jiřímu nezbyvá, než aby šel nakonec sám a zanechal nic nevědoucí rodinu jisté smrti.

Ale je tohle děj mé hry? Mohu její příběh vyprávět docela jinak:

Ve Vsetíně žila rodina Krútů, otec, matka, dcera, a měla tři svazky klíčů. Pak se přiznal zeť Jiří a brzy jeden svazek ztratil. Na čtyři lidi zůstaly dva svazky klíčů. Potom jednoho rána zazvonil telefon a Jiřího kamsi záhadně odvolal. A tu rodina zjistí, že Jiří odnesl oboje klíče a zamkl je v bytě. To je velmi vážné, protože Alena má za chvíli zkoušku na balet a nemůže se dostat z bytu. Jiří se po chvíli vrátí a tvrdí, že vzal klíče omylem. Ale nikdo mu nevěří. Krútová dokazuje, že Jiří odedávna na Alenu chorobně